

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Ústav dějin křesťanského umění

Michelle Hansenová

**Velká Británie a appeasement.
Příspěvek k dějinám zahraniční
politiky ostrovního státu ve 30. letech
20. století**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jaroslav Čechura, DrSc.

Praha 2019

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

7. 5. 2019 Michelle Hansenová

Bibliografická citace

Velká Británie a appeasement: Příspěvek k dějinám zahraniční politiky ostrovního státu ve 30. letech 20. století: Bakalářská práce / Michelle Hansenová ; prof. PhDr. Jaroslav Čechura, DrSc. – Praha, 2019. – 52 s.

Anotace

Ve své práci „Velká Británie a appeasement: Příspěvek k dějinám zahraniční politiky ostrovního státu ve 30. letech 20. století“ jsem se zaměřuji na britskou politiku appeasementu, která se nejvíce projevila v zahraniční politice. Zabývám se událostmi, ke kterým došlo ve dvacátých letech a které mají často kvůli rozhodování v duchu appeasementu nepříznivé důsledky v letech třicátých. Posuzuji vliv poválečných konferencí a spojeneckých dohod. Strach z šíření bolševismu, světové hospodářské krize a revizionistické názory pomohly mimo jiné i Hitlerovi k moci v Německu. Tyto události ovlivňovala rozhodnutí britských státníků, kteří věřili v pacifistickou společnost a v politiku ustupování diktátorům ve 30. letech, jejichž sláva potom stála na troskách staré Evropy.

Klíčová slova

Appeasement, Velká Británie, zahraniční politika 30. let, Chamberlaine, Meziválečné období

Abstract

In my thesis „Great Britain and appeasement: Contribution to the History of Foreign Policy of the Island State in the Second Half of the 1930s“, I focus on British policy of appeasement that was the most evident in foreign policy. I outline incidents that happened in the 1920s and that had often adverse consequences caused by appeasement decisions in the 1930s. I rate influence of post-war conferences, allied agreements. The fear of spreading bolshevism, the global economic crisis and the revisionist beliefs have helped Hitler rise to power in Germany. These events were influenced by the decisions of British statesmen who believed in pacifist society and in the policy of concessions to dictators in the 1930s, whose fame then stood on the ruins of old Europe.

Keywords

Appeasement, Great Britain, foreign policy in 30s, Chamberlaine, interwar period

Počet znaků (včetně mezer): <86 540>

Poděkování

Velké poděkování náleží především panu prof. Jaroslavu Čechurovi, který mi radil s prací, inspiroval mě k psaní, doporučil mi vhodné prameny, a především si vážím toho, že si na mě udělal téměř vždy čas. Dále bych chtěla poděkovat knihovníkům v historickém kabinetu na Filozofické fakultě, kteří mi kromě půjčení knih, které nebyly jinde dostupné, také vždy dobře s výběrem poradili. A v neposlední řadě bych chtěla poděkovat své mamince, která mě v psaní podpořila.

Obsah

Úvod.....	8
1. Pojem appeasement.....	10
1.1. Vymezení pojmu	10
1.2 Historiografický vývoj	15
1.1. Symboly appeasementu.....	16
2. Analýza mezinárodních vztahů v meziválečné Evropě	19
2.1. Británie a poválečné mírové konference.....	19
2.1.1. Versailleská konference	19
2.1.2. „Kartaginský mír“	20
2.1.3. Washingtonská konference	21
2.2. První krize Výmarské republiky	22
2.2.1. Pokus o revoluci bolševiků v Německu.....	22
2.2.2. Rúrská krize a ekonomické plány reparací od amerických expertů	23
2.3. Francie a spojenecké dohody se státy ve střední a východní Evropě	24
2.3.1. Maďarský revizionismus	25
2.3.2. Malá dohoda	27
2.4. Bolševická hrozba, vznik SSSR a pokus o Komunistickou internacionálu.....	27
2.5. Nacionalistické tendence v Německu, Hitler a nacisté u moci	30
2.6. Krajní politická uskupení v Itálii	30
2.6.1. Sociálfašisté a komunisté.....	30
2.6.2. Fašisté u moci	31
2.7. První krize appeasementu	31
2.7.1. Japonská agrese v Mandžusku.....	31
2.7.2. Habešská intervence	32
2.8. Španělská občanská válka	33
2.9. Krize v Porýní	34
2.9.1. Reakce na porušení Versailles	34
2.9.2. Osa	34

2.10. Hitlerovo narušení statu quo a osud Československa	35
2.10.1. Anšlus Rakouska.....	35
2.10.2. Mnichovská dohoda a okupace Prahy	35
2.11. Fall Weiss a poslední fáze politiky appeasementu.....	36
2.12. Izolacionismus USA	37
3. Británie – vnitropolitické příčiny appeasementu	39
3.1. Počátek dekolonizace, vznik dominií a rozpad Britského impéria ..	40
3.2. Ekonomický appeasement ve Velké Británii	42
3.3. Poválečná reforma volebního práva a vznik Národní vlády	43
3.4. Neville Chamberlaine v Downing street č. 10	44
3.5. Churchill místo Chamberlaine	45
Závěr	46
Seznam použitých zkratk	50
Seznam literatury	51

Úvod

Proměnlivost a emotivnost některých historických pojmů ve vztahu k historikům, jejichž objektivita může být zatížena národním nebo sociálním podtextem autorova osobního života, je již v tomto samotném rozporu velmi zajímavá. Takovým pojmem je právě appeasement.

Československo si zažilo svoji vytouženou nezávislost a demokratické zřízení pouhých 20 let, než bylo vlivem mezinárodní politiky přinuceno se opět podřídít autoritářskému způsobu vlády země. Znovu se potlačovala národní identita.

Vždycky mě zajímalo, proč nás Francouzi a hlavně Britové „obětovali“? Jaké byly příčiny jejich jednání, které se opíraly o ústupkovou politiku. I když se jistě o Československu zmíním, nebude rozhodně hlavním tématem mé práce.

Zaměřím se přímo na specifikum britského appeasementu. I přes to fakticky měla na Evropu větší vliv po první světové válce Francie, nedokázala v rozhodujících chvílích odpovědně reagovat sama, bez pomoci Británie.

Evropa si zvykla, že rozhodující slovo má Británie. Nikdo si však neuvědomil, že ekonomickou mocností jsou již Spojené státy. Nehledě na to, že byla Británie co do dosahu všech kolonií stále velmi rozsáhlá, každé své rozhodnutí fixovala na ekonomické zájmy státu.

Proto jsem si zvolila téma, které se zabývá komplexností problémů Británie a evropské mezinárodní politiky, s přesahem na Dálný východ nebo na sever Afriky, a to v meziválečném období a v návaznosti na britské zájmy a potřeby.

Znám již druhou stranu mince, tedy tu, která Británii za neakceschopnost kritizuje. Zajímal by mě však pohled britských historiků, který není nutně apologetický, ale snaží se podat co nejvíc možné, objektivní vysvětlení i v kontextu britských vlád předchozích.

U textů, které řeší především všeobecný náhled na mezinárodní dění, nebudu vycházet pouze z britských zdrojů, protože jde o všeobecně platné informace.

Chtěla bych zachytit co nejlépe a nejsrozumitelněji pohled tehdejšího britského politika, který mapoval nejobecněji evropskou situaci meziválečného období do počátku druhé světové války.

Také bych chtěla do textu začlenit počátky dekolonizace a rozkladu Britského impéria, které souvisejí rovněž s postoji britských politiků ke konkrétním krizím.

Pro větší nadhled nad texty je třeba se také zabývat historiografií, která je dle mého názoru pro tuto problematiku nezbytná, zvláště pokud mluvíme o textech přímo britských. Poválečná generace byla jistě v jiném emočním

rozpoložení vůči tomuto tématu než například současníci, kteří se appeasementem zabývají. Proto chci k textům přistupovat kriticky a tendenčnost se snažit rozeznat a případně ji do textu začlenit záměrně právě pro srovnání přístupů.

1. Pojem appeasement

1.1. Vymezení pojmu

Uklidňování nebo smiřování. I tak bychom mohli přeložit ze staré francouzštiny slovo appeasement.

Setkala jsem se několikrát s tím, že britští historikové často používají slovesné spojení „to appease“, kterým chtějí vyjádřit vyřešení situace nebo krize jedné země vůči druhé mírovou cestou.

Samotný pojem appeasement se může definovat jako politika ustupování¹, význam pojmu se měnil vzhledem k vývoji mezinárodních vztahů, především po událostech, které se staly ve střední Evropě v druhé polovině 30. let. Kořeny appeasementu jsou problematičtější.

Appeasement je emotivní pojem.² Je proto obtížné tento význam empiricky vyjádřit. Sémantika se totiž v průběhu třicátých let přetvořila podle náhledu veřejného mínění, který byl zatížený emocemi. Jinými slovy, vývoj pojmu appeasement byl odrazem důsledků tohoto přístupu především v zahraniční politice. Z pojmu pozitivního přes pojem neutrální a s historickým odstupem až pejorativní.

Podle britského historika Keitha Robbinse má appeasement mnoho příčin, které mají odlišný vývoj, a proto je přehlednější, pokud bychom appeasement dělili na jednotlivé druhy, u kterých můžeme pozorovat společné rysy, dle kterých lze vyústit tento pojem v jednotící termín.³ Tedy lze jej dělit na appeasement ekonomický, vojenský, politický a společenský.

Odborník na britskou zahraniční politiku období appeasementu a její ekonomický kontext, Paul Kennedy dělí appeasement na čtyři modely appeasementu. Morální, tedy koncept práva a morálky. Dále pak model ekonomický, model, který bere v potaz Británii v globálním měřítku a její vliv a model domácí politiky⁴.

Rovněž tato dělení můžeme pokládat za motivy samotného appeasementu. Appeasement by neměl být vnímán jako trend, kterým se řídila pouze Velká Británie, neboť se tato atmosféra nesla poválečnou, respektive meziválečnou Evropou. Odpor k první světové válce a rovněž její ekonomické důsledky vyvolávali strach z další války i v jiných zemích Evropy. V mé práci jsem se však zaměřila na specifikum ostrovního státu.

---

¹ GRIFFITHS, M. a O'CALLAHAN, T.: International relations: The Key concept, Routledge, 2002, s. 4

² ROCK, William R.: British Appeasement in the 1930s., Londýn: Edward Arnold (Publishers) Ltd, 1977, s. 23

³ ROBBINS, Keith: Appeasement. Londýn: Basil Blackwell, 1988, s. 8

⁴ KENNEDY, Paul: Strategy and Diplomacy. Great Britain: Fontana Paperbacks, 1983, s. 16-20

„*Mír je mezi rovnými*,“ to byla slova tehdejšího prezidenta Spojených států Wilsona v lednu roku 1917⁵. Vyjádřil tím jeho negativní postoj k poválečným tradicím, kdy vítězné země berou vše.

Myšlenka rovnováhy sil, tzv. „Balance of power“, jako prostředku k zachování míru vedla o rok později k založení Společnosti národů, kterou deklaroval v posledním bodě jeho doktríny.

Tento termín, který neodmyslitelně k pojetí appeasementu patří, může mít v historii více interpretací, ale ve vztahu k posuzovanému období, mluvíme o způsobu, jak rozložit moc mezi jednotlivé země, aby ani jedna z nich neměla tendence k hegemonii. Kromě udržení míru byl tento „balanc“ rovněž důležitý pro suverenitu jednotlivých států, což bylo pro poválečnou Evropu, která disponovala řadou nově vzniklých států, bezprostředně podstatné.⁶

Katastrofické důsledky appeasementu byly na poli mezinárodních vztahů. Diplomatická strategie tzv. „rovnováhy sil“ na kontinentě vedla k nejničivější válce, kterou kdy historie pamatuje.

Námět této formy diplomacie ve své stati „Strategy and diplomacy 1870-1945“ Kennedy posuzoval jako syntézu morálního přesvědčení, které mělo ideu harmonické společnosti založené na pacifismu. Britská společnost tuto vizi vítala.⁷

Odpor vůči válce pocítovaly všechny společenské třídy. Válku nechtěli znovu zažít především přeživší první světové války a velké množství mužů, kteří by museli jít do války v případě nového válečného konfliktu. Jejich myšlenkové nastavení bylo pacifistické.⁸

Tento tlak veřejnosti na vládu, aby se od evropských záležitostí odklonila a zachovala tak mír a prosperitu, také vycházel z mezinárodní situace, kterou formovaly ekonomické propady. V této době kromě levicových a krajně levicových stran a bolševismu měli velkou šanci i krajně pravicoví extrémisté. Velká Británie, která do této doby ovládala mezinárodní trh, zaznamenala postupný ekonomický pokles, a to na úkor nových mocností. Především šlo o Spojené státy, které dokonce poskytly finanční podporu Velké Británii během první světové války.

---

⁵ GILBERT, Martin: The Roots of Appeasement. New York: RosettaBooks 1966, verze Kindel/E-kniha, lokace 88 z 4585

⁶ GRIFFIN THS M. a O'CALLAHAN, T.: International, s. 12

⁷ KENNEDY, P.: Strategy, s. 16

⁸ ROBBINS, Keith: Appeasement, s.18

Základ modelu britské diplomacie se od poloviny 19. století do poloviny 30. let v zásadě nezměnil. Princip morálky, který argumentoval pacifistický přístup, ovšem bezesporu souvisel i s ekonomickými dopady války⁹.

Ekonomické zájmy byly jistě dalším důležitým bodem diplomacie, protože byly pojátkem globální politiky tehdejšího Britského impéria a domácí politiky¹⁰, jejímž ústředním „zrcadlem“ byla společnost a veřejné mínění. Jedno s druhým souvisí. Pokud se jedna ze základů této diplomacie propadne, projeví se tento propad ve všech oblastech.

Jak bychom však měli determinovat kořeny appeasementu? Vzhledem k reformě volebního práva v Británii bych nadále vycházela nejdříve z období po roce 1865, kdy můžeme mluvit o ovlivňování politiky veřejným míněním a zároveň o snaze Velké Británie obhájit své prvenství a udržet impérium bez válečných střetů. Z historie však víme, že Británie v této době rozhodně nebyla v krizi, stále si držela globální prvenství. Proto zdánlivě podobné rozhodování mělo naprosto jiné příčiny a důsledky a appeasement ve všech formách se určitě neprojevil ve všech výše zmíněných oblastech dělení appeasementu.

Když budeme však pozorovat pouze dílčí části z tohoto dělení, podobné tendence bychom mohli rovněž vypořádat ve 2. pol. 19. století.

Martin Gilbert ve své práci „Roots of Appeasement“ počátky appeasementu ve Velké Británii zasadil do období vstupu Velké Británie do první světové války, tedy do roku 1914.¹¹

Další teorii vzniku appeasementu vyjádřil ve své práci Paul Kennedy. Podle Kennedyho můžeme o skutečném appeasementu mluvit až od třicátých let 20. století. Opět se jeho teorie opírá spíše o zahraniční politiku, konkrétně o britskou reakci v roce 1931 na Japonsko po operacích v Mandžusku nebo postoj vůči italskému útoku na Habeš v roce 1935.¹²

Význam politiky appeasementu se měnil v závislosti na vývoji událostí, ale rovněž historiograficky.

Pokud vyjdeme z výše řečených studií, můžeme appeasement domácí a zahraniční politiky epochálně dělit na jednotlivá období.

Kořeny tradiční britské politiky, ze kterých pak appeasement vychází, spadají přibližně mezi léta 1856 – 1914, tedy do období od reformy volebního práva, po začátek první světové války, tedy do období prosperity a slávy britského impéria i první krize, ztráty ekonomického prvenství a na počátku dekolonizace impéria.

---

⁹ KENNEDY, P.: Strategy, s. 16

¹⁰ MORGAN, Kenneth O.: Dějiny Británie, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 414

¹¹ GILBERT, M.: The Roots, verze Kindel / e-kniha, lokace 52 ze 4585

¹² KENNEDY, P.: Strategy, s. 15

Ranou fází appeasementu, na které se výše zmínění historici shodnou, lze pozorovat již během první světové války, ale především po ní, kdy na domácí a zahraniční politiku v Británii začaly mít vliv i ekonomické okolnosti, a došlo tak ke vzniku ekonomického appeasementu.

Ekonomický appeasement vycházel z hrozby ekonomických problémů, které by nastaly v případě válečného konfliktu.¹³ Hospodářské krize hrozbu války jen prohlubovaly. Celá Evropa včetně Británie se mimo jiné musely vyrovnávat s poválečnou ekonomickou krizí po roce 1918. Ne méně ničivější byla o jedenáct let později Světová hospodářská krize v roce 1929.

Appeasement v ekonomii ovlivňoval razantně domácí politiku. Zahraniční politika byla stavěná za morální postoje a britské zájmy, které se od domácí politiky právě odvíjely.

A konečně doba vrcholného období appeasementu, která byla především doba meziválečná od začátku 30. let do roku 1938, Mnichovská dohoda byla zásadním zvratem vnímání této tradiční politiky. Konečná fáze nebo pozdní doba appeasementu přišla o rok později vstupem Británie do války.

V meziválečném období byl britský appeasement ve vládní i veřejné sféře vnímán velmi pozitivně¹⁴. Vycházel z britské tradice, logicky navazoval na politiku establishmentu Gladstona z konce 19. století¹⁵, Lloydů z počátku 20. století nebo Chamberlainova předchůdce, Baldwina.

V tomto směru se pak appeasement může rozlišovat na pasivní, který je neplánovaný, jako byla politika Baldwina a appeasement aktivní, který už je ovlivněný ekonomickými zájmy a řešením problémů na poli evropské politiky, které jsou právě typické pro období Chamberlaina.¹⁶

Důležitým předělem, který změnil vnímání této politiky byla Mnichovská dohoda v roce 1938, ale především její vyústění, tedy o rok později březnová tzv. okupace Prahy, jak píší britští historikové o okupaci Československa nacistickým Německem.

Naprostý propad této politiky, přišel o šest měsíců později, kdy Velká Británie byla přinucena po německém obsazení Polska, vyhlásit válku Německu.¹⁷

Jde tak o symbolickou prohru politiky, jejíž nejvyšší hodnotou a smyslem byl mír. Mír téměř za jakoukoliv cenu. Hlavní postava britského appeasementu Neville Chamberlain se udržel na postu premiéra pouze dalších 8 měsíců od vyhlášení válečného stavu.

---

¹³ ROBBINS, K.: *Appeasement*, s. 30

¹⁴ GILBERT, M.: *The Roots*, verze Kindel / E-kniha, lokace 52 z 4585

¹⁵ KENNEDY, P.: *Strategy*, s. 26

¹⁶ ROCK, W. R.: *British*, s. 25

¹⁷ ROCK, W. R.: *British*, s. 93

Do úřadu pak vstoupil Chamberlainův největší kritik a zároveň také největší kritik appeasementu své doby, předseda opoziční strany Winston Churchill. V období Churchillovy vlády je ve větší míře vnímaná politika usmířování jako neefektivní. Pejorativní postoj vůči appeasementu se postupně prohluboval. Kritika meziválečné vlády přišla především po Druhé světové válce. Stejně jako u jiných politických nebo ideologiích směrů se význam pojmu mění a vyvolává emoce.

Aktivní politika britského appeasementu z hlediska mezinárodní politiky po první světové válce, vycházela z morálního přesvědčení a z národních zájmů.

Národní zájmy se odvíjely od obchodně-ekonomických standardů.

Ekonomika během války byla omezená na export a naopak import zboží se zvýšil.¹⁸

Dalším aspektem, který ovlivňoval národní zájmy, byl i všeobecný názor veřejného mínění, který se pojil s demokratickým konceptem, a samozřejmě pak obavy, že by se světová válka mohla opakovat. Samotný strach z války podporoval i stav vojenského vybavení, poválečný ekonomický úpadek v Evropě a s tím spojené revizionistické tendence a později i samozřejmě reálná obava z krajní pravice.

Byla to politika opírající se o morálku a právo, utopistická představa o harmonické společnosti. Zároveň také pacifistický přístup k řešení konfliktů a nesouhlas s používáním ozbrojeného vojska.¹⁹

Skutečnost, že se pět let po světové válce zúčastňují země, které v první světové válce prohrály, na mezinárodní konferenci o míru a kolektivní bezpečnosti (Rapallo 1922) naopak přispělo k demoralizaci samotného pilíře appeasementu.²⁰

Koncept kolektivní bezpečnosti nebyl od začátku jasně vymezený. Postrádal účinné sankce či řešení v případě krizí nebo při ohrožení jednoho ze států Společnosti národů. V samotném komentáři ve statutu se oficiálně prohlašovalo, že sankce ve smyslu SN je ta nejúčinnější, a to totiž názor světového veřejného mínění.²¹

Stejnými názory se vymezoval prezident USA Woodrow Wilson ve svých veřejných projevech na konci války a po válce. Britové tuto představu o přístup ke krizovým situacím přijali právě od něj. Důvodem byl samotný ekonomický propad během války, kdy byly finanční injekce od Američanů jediný způsob, jak válku vyhrát. Později ve 20. a 30. letech nebyl čistě diplomatický, ale jeho koncept osvíceného lidstva se stal součástí politické doktríny v Británii do poslední čtvrtiny 30. let.

---

¹⁸ KENNEDY, PAUL: Strategy s. 17

¹⁹ KENNEDY, Paul: Strategy, s. 16

²⁰ KISSINGER, Henry: Umění diplomacie, Praha: PROSTOR s. r. o., 1999, s. 259

²¹ KISSINGER, Henry: Umění, s. 261-262

1.2 Historiografický vývoj

Historiografický vývoj studia appeasementu se úzce pojí s emotivností tohoto termínu. Po druhé světové válce zmizely dokumenty, které se týkaly zahraniční politiky do srpna 1938 nebo prošly cenzurou²². Historikové, tak neměli komplexní náhled na zhodnocení této politiky 44 let, tedy až do roku 1982.

Ještě během druhé světové války, kdy Chamberlaina ve funkci ministerského předsedy vystřídal Churchill a koncept appeasementu již na poli politiky skončil, začaly vycházet první knihy, které se k tématu appeasementu vyjadřují. Většina z nich jsou spíš apologetiky, které stojí za osobou bývalého ministerského předsedy.

Zmínila bych například bývalého ministra zahraničí E. H. Carru. Práci appeaserů obhajoval i budoucí prezident spojených států, tehdy jako student, John F. Kennedy. Negativní komentáře ve svých pracích na tuto politiku měli většinou spíše levicově orientovaní historici.²³

Po Druhé světové válce vláda v Británii řešila následky rozkladu impéria. Můžeme tak mluvit o prvních studiích kořenů samotného appeasementu, zaměřovaly se především na předválečnou dobu.²⁴

Vychází v této době i dvě biografické knihy, které proti sobě stavěly hlavního představitele appeasementu Chamberlaina, psané perem oxfordského historika K. G. Feilinga a na straně druhé jeho největšího odpůrce Winstona Churchilla, který své válečné paměti vydává tři roky po uzavření míru. Chamberlaina se obhajuje a Churchill vidí chybu právě v osobě svého předchůdce.²⁵

Appeasementem se začali zabývat historici až v 60. letech. Stále však nebylo jejich posouzení dostatečně objektivní, protože neměli přístup ke všem dokumentům meziválečné doby. V této době se historikové naopak snažili porozumět činům politiků appeasementu. V jednom z takových spisů *The Origins of The Second World War* od A. J. P. Taylora, jsou však stále činy politiků appeasementu považovány za legitimní.²⁶

Definovat appeasement s objektivitou, která není zatížená národnostní příslušností není prakticky možné.

---

²² ROBBINS, Keith: *Appeasement*, s. 4

²³ ELLINGER, Jiří: *Neville Chamberlaine, od usmiřování k válce: britská zahraniční politika, 1937-1940*, s. 428

²⁴ ROBBINS, Keith: *Appeasement*, s. 3

²⁵ ELLINGER, J.: *Neville*, s.430

²⁶ ELLINGER, J.: *Neville*, s. 434

Na Taylora pak navazuje jeho žák Martin Gilbert nebo Keith Robbins, kteří Chamberlaina osvobodili od břemene zodpovědnosti a studium appeasementu rozšířili o historický kontext, který reflektuje návaznost britské diplomacie a štěpení appeasementu v kontextu vlivů.

Na konci šedesátých let se otevřely některé archívy a vznikaly tak mnohem ucelenější monografie. Paul Kennedy přiznával idealismus této politiky, ale zároveň dokázal s nadhledem zhodnotit jednotlivá rozhodnutí.²⁷

O půl století později se historikové bez potíží dostávali k necenzurovaným dokumentům. Pro generaci této doby historiků bych zmínila R. Q. Adamse a D. C. Watta.

1.1. Symboly appeasementu

Organizace nebo události, které neodmyslitelně patří k appeasementu, jsem na závěr kapitoly chtěla zmínit a tím tak uvést a v některých ohledech předejít kapitole následující.

Instituce, která právě byla s politikou appeasementu velmi úzce spjata, protože její fungování ideologicky vycházelo z leitmotivu této politiky a kolektivní bezpečnosti, byla Společnost národů.²⁸

Patronem ideje pacifistických přístupů byl již zmíněný americký prezident Wilson. Spojené státy, které se před evropskými záležitostmi držely stranou a preferovaly politiku izolacionismu již za první světové války, pokračovali v tom i nadále.²⁹ Kritizovaly spojenecké a alianční vztahy mezi jednotlivými zeměmi. Wilsonova rétorika podporovala britský pohled, který řešení viděl především v systému kolektivní bezpečnosti.

Posledním bodem jeho čtrnáctibodového poválečného programu byl právě vznik Společnosti národů, který měl být nástrojem kolektivní bezpečnosti. Tato organizace se od aliance nebo spolenectví lišila v přístupu řešení krizových situací.

Pokud bychom interpretovali pohled systému kolektivní bezpečnosti na příčinu války, našli bychom odpověď v přístupu řešení porušení mírových způsobů. Princip míru je položen výše nežli zájmy jednotlivých členských států, a řešení problémů by se vždy odvíjelo situačně, v závislosti na hlasu veřejnosti ke konkrétním situacím. Aliance má naopak jako největší závazek

---

²⁷ ELLINGER, J.: Neville, s. 438

²⁸ ADAMOVÁ, K. a kol.: Politologický slovník, Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2001, s. 99

²⁹ TAYLOR, A. J. P.: Příčiny druhé světové války, Bratislava: Perfekt, 2005, s. 17

bezpečnost zemí, které by řešili případné porušení dohod všeobecně daným závazkem.³⁰

V evropské diplomacii můžeme vyzorovat tyto dva odlišné názory již v 19. století. Pokud mluvíme o diplomacii v Evropě, budeme o přístupu britského ostrovního státu mluvit odděleně, protože se vždy trochu lišil od kontinentální politiky. Disraeli, britský ministerský předseda preferoval tzv. „Koncert Evropy“, tedy harmonický přístup, který neodděloval vzájemně jednotlivé státy pro jejich zájmy. Na druhé straně stála Bismarkova politika mocenských bloků, tedy evropský systém dohod.³¹

Vliv veřejného mínění i sounáležitost s názory Wilsonovy politiky vyjádřila Velká Británie v oficiálním komentáři Společnosti národů.³²

Británie v době výroků amerického prezidenta potřebovala pomoc, bylo to 2 měsíce před oficiálním koncem války. Ovšem jasná návaznost na tyto ideály ve 20. a 30. letech již byla čistě bez těchto záměrů.

Společnost národů projevila ve 30. letech svoji nefunkčnost v řešení krizí, protože v případě porušení mírového ideálu neexistoval systém sankcí.

Legislativní vymezení vylučující válku jako způsob řešení krize, které stavělo útočnou válku do pozice nelegální činnosti, stanovil v roce 1928 Briand-Kollegův pakt. Vojenský zásah by byl legitimní pouze v případě obrany. Podepsali ho mimo západní mocnosti i Německo, Japonsko a Itálie, tedy země, které nakonec rozpoutaly nejhorší válku, kterou kdy lidstvo pamatuje.³³

Další způsoby, jak zamezit válce, řešily konference o odzbrojení v Ženevě³⁴, které probíhaly mezi léty 1926-1933 a které ve své konečné fázi ovlivnily ustupování Výmarské republiky, a naopak obnovení její armády. Právě tento obrat v rétorice Velké Británie se změnil v roce 1932, kdy padla Labouristická vláda a nastaly vládní změny. Do funkce ministra zahraničních věcí nastoupil po Hendersonovi John Simon, který s postojem ustupování MacDonalada, na rozdíl od Hendersona, souhlasil.³⁵

Po zvolení Adolfa Hitlera do funkce říšského kancléře v Německu z jednání Německo vystoupilo a zároveň vystoupilo i ze Společnosti národů.³⁶

V tomto ohledu můžeme již hovořit o postupném rozkladu morálních hodnot appeasementu, protože po vyjednávání s Hitlerem Britové za cenu

---

³⁰ ELLINGER, J.: Neville, s. 46

³¹ KENNEDY, P.: Strategy, s. 22

³² KISSINGER, H.: Umění, s. 261

³³ NÁLEVKA, V.: Světová politika ve 20. století, I. Díl, Praha: Nakladatelství Aleš Skřivan ml., 2000, s. 92

³⁴ TAYLOR, A. J. P.: Příčiny, s. 104

³⁵ TAYLOR, A. J. P.: Příčiny, s. 79-80

³⁶ NÁLEVKA, V.: Světová politika, s. 96

udržení rovnováhy sil na kontinentě, začnou vyjednávat s dalším diktátorem a to Stalinem.

Na závěr kapitoly ještě zmíním „dramatickou trilogii“, o které ve své monografii píše Robbins a která se stala také symbolem appeasementu. Chamberlaine třikrát navštívil Německo v průběhu 2 týdnů, kvůli řešení otázky Sudet v ČSR.³⁷

První světová válka Velké Británii sebrala prvenství v průmyslové dominanci, a to především po roce 1929, kdy bylo zřetelné, že tuto roli převzaly Spojené státy a Německo. Ekonomický motiv vyplývá i z motivu globálního prvenství. Sláva Britského impéria pomalu uhasínala.

Všechny záměry tak byly podle britských historiků především rané školy 60. let, racionální a pragmatické v zájmu zachování statu quo. Z historického a nacionálního odstupu ovšem nelze neupřít nefunkčnost této politiky. Ačkoliv téměř současní historikové měli k dispozici více informací a tuto dobu nezažili, stále vycházejí z textů rané školy, jež je pro ně základem k pochopení politiky, která je pro dnešní nadhled naprosto nepochopitelná.

---

³⁷ ROCK, W. R.: British Appeasement, s. 11

2. Analýza mezinárodních vztahů v meziválečné Evropě

2.1. Británie a poválečné mírové konference

Zasahování do evropské politiky nebo případná vojenská pomoc státům v Evropě nebylo příznačné pro britskou zahraniční politiku do poloviny 30. let. Británie vnímala pevninskou Evropu, jako obchodního partnera. Proto bylo ohrožení míru, především v západní Evropě, pro Británii nemyslitelné. Hrozilo narušení ekonomických vazeb. V tomto případě bychom mohli mluvit právě o ekonomickém appeasementu.

K zemím, které se nacházely východně od Rýna, Británii nepojily prakticky žádné vazby, to také reflektují události, které se odehrávaly ve 30. letech ve střední Evropě. Pro Británii byly prioritou dobré vztahy s Německem. Na druhou stranu však bylo pro ostrovní stát podstatné rozložení moci jednotlivých zemí pomocí spojeneckých dohod, které garantovaly mír. Ne vždy však spojení měla funkční aparát.

2.1.1. Versailleská konference

Poválečná situace v Evropě nutila k všeobecné změně pořádku. Pár měsíců po listopadovém míru se sešla v Paříži dohodová tzv. „Rada pěti“, tedy představitelů vítězných zemí. Británii zde zastupoval David Lloyd George, ministerský předseda, který byl hlavním představitelem Velké Británie po dobu první světové války.³⁸ Stál na straně radikálních liberálů a zvítězil v tzv. „kuponových volbách“ ještě v témže měsíci, kdy byl podepsán mír, tedy v listopadu roku 1918.³⁹

Největším rivalem pro Brity byla na pařížské mírové konferenci Francie, kterou zde zastupoval její premiér Georges Clemenceau. Konkurenční vztahy byly pro Francii fatální, protože z konference sice odešla, jako vítězná země, která vojensky dokáže ovládat evropský prostor, i přes to nevyšla ze zrcadlového sálu dostatečně důstojně, jak by měla. Konečné ustanovení bylo pro Francii spíše příměří, než mír.⁴⁰

Na rozdíl od Britů, kteří stále hledali odpověď na vyřešení poraženého Německa, měli Francouzi jasno. Prosazovali velmi striktní podmínky, které

---

³⁸ MORGAN, Kenneth O.: Dějiny, s. 466

³⁹ DEJMEK, Jindřich: Nenaplněné naděje, Politické a diplomatické vztahy Československa a Velké Británie (1918-1938), Praha: Nakladatelství Karolínium, 2003, s. 16

⁴⁰ KISSINGER, Henry: Umění, s. 263

měly Německo na dlouhou dobu „uklidit“ z mezinárodního dění.⁴¹ Duch odpovědnosti za zásadní rozhodnutí, jakým způsobem se naloží s Německem, se tak nesl celou konferencí.

Víra ve fungování Společnosti národů, jako katalyzátoru krizí a udržení míru s nutností udržení rovnováhy sil i v rámci rozřešení Německé otázky, byla názorovou ideou prezidenta Spojených států Woodrowa Wilsona.

Velká Británie hledala střední cestu mezi oběma názory, ale právě rivalita vůči francouzské hegemonii v Evropě vedla k přiklonění se k americkému názoru. Radu pěti doplňovala ještě Itálie, která stála na straně Francie, a Japonsko, které nevyslovilo žádný názor.⁴²

„Obava Velké Británie z možné francouzské hegemonie na kontinentě byla absurdní a víra Francie, že by mohla vést zahraniční politiku udržováním Německa na lopatkách, byla pouhým sebeklamem s příměsí zoufalství,“ komentoval dění na konferenci ve Versailles americký diplomat a historik Henry Kissinger.⁴³

2.1.2. „Kartaginský mír“

Versailleské konference se rovněž zúčastnil americký ekonom John M. Keynes, který s výsledkem reparační politiky nesouhlasil a mírové usnesení nazval tzv. „Kartaginským mírem“, protože předznamenával, že usnesení neublížilo pouze Německu, ale celé Evropě, jak z hlediska ekonomického, tak v jeho důsledku i na poli vnitropolitické či mezinárodní politiky.⁴⁴

Ve své knize „The Economic Consequences of the Peace“ Keynes zmiňuje, že by Německo po splacení poválečného dluhu vítězným zemím nebylo schopné dále samostatně ekonomicky fungovat.⁴⁵

Vliv Keynesova spisu se projevil v britském veřejném mínění a všeobecná kritika Versailles kvůli prvotnímu utlačení Německa se pak promítla v budoucích rozhodnutích.⁴⁶

Postavení vítězných a poražených mocností, kdy se Velká Británie stavěla k Francii jako k hrozbě a Německo vnímala ukřivděně, by bylo v pořádku, kdyby tomu tak bylo pouze po válce. Ovšem problematičtější je to v kontextu dlouhodobém, tento postoj totiž nadále přetrvával dalších 20 let.⁴⁷

---

⁴¹ TAYLOR, A. J. P., Příčiny, s. 61

⁴² NÁLEVKA, Vladimír: Světová politika, s. 7-8

⁴³ KISSINGER, Henry: Umění, s. 265

⁴⁴ ŠIMEK, M. *O příčině výbuchu I. Světové války s historikem Ivanem Šedivým* (8.3. 2014) [5.2. 2019]. < <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/o-pricinach-vybuchu-i-svetove-valky-s-historikem-ivanem-sedivym/>>.

⁴⁵ ELLINGER, Jiří: Neville, s. 35

⁴⁶ GILBERT, M.: The Roots, verze pro Kindel/E-kniha, lokace 1289 z 4585

⁴⁷ KISSINGER, Henry: Umění, s. 264

Ačkoliv Francie o vojenskou alianci s Brity usilovala, Velká Británie byla vždy proti. Kdyby funkční vojenská aliance mezi dvěma největšími evropskými mocnostmi vznikla, možná by historie měla jiné vyústění.

Tento akt rozhodování byl z britského pohledu zcela logický, opět se opíral o tezi rovnováhy sil s použitím co nejméně agresivní vojenské síly. Z toho důvodu Británie neměla zájem vstupovat do vojenských paktů, i kdyby šlo o vítěznou Francii. Pořád pro Brity znamenala konkurenta nejen v rámci diplomacie, ale i z hlediska obchodních cílů.

A Německé řešení demilitarizace, systém reparací a celková změna postavení významného evropského státu, společně se zaniklou Habsburskou monarchií, znamenala velkou změnu ve středoevropském prostoru.

Vzhledem k postupnému rozkladu Britské říše a ke ztrátě statusu ekonomicky nejsilnější země světa byla zcela jasná obava ze ztráty posledního výrazného prvenství, a tím byla právě hegemonie v Evropě.⁴⁸

Ne-li větší obavu měli však Britové z vlivu bolševického SSSR. A proto byl přístup k Německu od Britů, pár let po kartaginském míru, na první pohled velkorysý. Šlo však mimo jiné i o opatření, aby sociální stav poválečného Německa v důsledku první světové války a přísně nastavených reparací neměl konečný dopad na politickou scénu. Hrozba bolševismu, který má v programu neustálý boj a aktivní revoluci k dosažení utopistické socialistické společnosti, stála v rozporu s britským konceptem appeasementu.

Důležitými argumenty v názoru na odzbrojení Německa byly v konečné fázi americké i britské názor na vztah Německa k militarismu, podle názorů zástupců těchto zemí si k němu Němci vytvořili vztah již před první válkou.⁴⁹

Konference musela vyslovit svůj konečný názor pod tlakem mezinárodního dění. V době konference v Paříži, právě probíhali v Německu a v Maďarsku revizionistické snahy.⁵⁰

2.1.3. Washingtonská konference

Dovršení všech poválečných dohod o globálním rozdělení moci byla stvrzena na sněmu v hlavním městě Spojených států amerických ve Washingtonu mezi lety 1921-1922, která řešila především námořní otázky v oblasti Pacifiku.⁵¹ Jedním z témat konference byl Dálný Východ a rozložení námořních sil jednotlivých zemí v Tichomoří. Přítomni byli zástupci z Británie a některých jejích dominií-Kanada, Austrálie a Nový Zéland, dále pak Francie,

---

⁴⁸ KENNEDY, P.: Strategy, s. 23

⁴⁹ MEDLICOTT, W. N.: The Coming of War in 1939, Londýn: Historical association, 1964, s. 232

⁵⁰ DEJMEK, Jindřich: Nenaplněné naděje, s. 31

⁵¹ KISSINGER, H.: Umění, s. 379

Itálie, Belgie, Nizozemí, Portugalsko, z Asie potom Japonsko, Čína a Britský Radž, dnešní Indie.⁵²

Japonská hrozba expanze vedla k podepsání smlouvy, která potvrzovala územní nezávislost a garanci hranic Číně, známe ji jako tzv. „Smlouvu devíti mocností“. Japonsko zároveň ztratilo značnou část pevninského území, až na území jižního Mandžuska, které mu nebylo odepřeno.⁵³

Finální vojenská tonáž v Pacifiku byla rozdělena mezi 5 zemí, kdy byl poměr v indexu 5 pro USA a Velkou Británii, 3 pro Japonsko a 1.75 pro Francii a Itálii.⁵⁴

2.2. První krize Výmarské republiky

Poválečné Německo po odstoupení Maxe Bádenského z rodu Hohenzollernů v listopadu 1918 fakticky ukončilo monarchistickou éru. Došlo pak k předání moci zvolenému představiteli sociálních demokratů Friedrichu Ebertovi, který sestavil tzv. „Radu lidových přívrženců.“⁵⁵ Listopadová revoluce v Německu, jak se o předání moci hovoří, bylo symbolické ukončení první světové války, o den později bylo totiž podepsáno příměří.

2.2.1. Pokus o revoluci bolševiků v Německu

Prozatímní vláda v Německu se již v prvních měsících musela potýkat s řadou problémů, ať už šlo o povstání, vůči tehdejší vládě nebo o vznik Komunistické strany, jejíž inspirátoři byli tzv. Spartakovci. Tato revolucionářská organizace vedená Karlem Liebknechtem a Rosou Luxemburgovou byla pro Sovětský svaz velkou nadějí, především tak v době Leninovy vlády a v období triumvirátu, kdy vize na rozšíření sféry vlivu bolševiků byla mezi Rusy nezpochybnovaná. Kromě Německa vznikaly další komunistické odnože i v ekonomicky vyčerpaném Maďarsku nebo v Argentině.⁵⁶

Freikorpsové, tedy jednotka dobrovolné armády v Německu, jediná možná vojenská síla po utlačení Versailleským systémem poraženého Německa, zastavila násilně ozbrojená povstání komunistů, kterým předcházela generální stávka. Naděje na dělnický puč vojenskými radami se rozplynul.

---

⁵² VALKOUN, J.: Na cestě k Westminsterскому stautu, Velká Británie, dominia a proměna, Britské impérium v letech 1907 – 1931, Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2015, s. 145

⁵³ TAYLOR, A. J. P.: Příčiny, s. 76

⁵⁴ NÁLVEVKA, V.: Světová politika, s. 23

⁵⁵ DEJMEK, J. a kol.: Zrod nové Evropy, Versailles, St.-Germain, Trianon a dotváření poválečného mírového systému, Historický ústav, Praha 2011, s. 62

⁵⁶ NÁLVEVKA, Vladimír: Světová politika, s. 34

Ještě téhož roku se pokusili o převrat také mnichovští anarchokomunisté v Bavorsku. Vytvoření Bavorské republiky rad bylo v nedohlednu, stejně jako ruská představa o proletářské revoluci, která by se dostala za hranice Německa. Úspěch komunistů se rovněž neprojevil při volbách téhož roku, kdy v absolutně většinové Výmarské koalici přijali místo sociální demokraté, katolické Centrum a Německá demokratická strana. Opuč se pokusili rovněž monarchisté v čele s generálem Wolfgangem Kappem. Německo muselo přistoupit na tvrdé řešení reparačního systému, které od začátku předznamenalo krach německé ekonomiky, ztrátu území a kolonií a omezení ve vojenské sféře.

Reparace zasáhly každého Němce, jak píše jeden z prvních historiků, který mimo jiné se zabýval problematikou appeasementu.⁵⁷

Tzv. kartaginský mír na troskách poraženého Německa také vystavil nový státní útvar, který známe ho jako Výmarskou republiku.

2.2.2. Rúrská krize a ekonomické plány reparací od amerických expertů

Poměrné rozložení poválečných reparací, kterými poražené Německo splácelo své dluhy vůči evropským zemím, se v nadpoloviční většině vyplácelo především Francii. Německo k této skutečnosti přistupovalo velmi rezervovaně a žádalo o pozastavení plnění, Francie na to reagovala v lednu 1923 obsazením průmyslové oblasti v Porúří.⁵⁸ Téměř devadesát procent celkové produkce dřeva bylo právě v Porúří, to vedlo k prudké inflaci a znehodnocení marek. Cunova vláda, která obyvatelstvo nabádala k pasivní rezistenci, nakonec pod tlakem veřejnosti padla na podzim roku 1923 a novým kancléřem se stal Stressmann.⁵⁹

Německo tuto situaci využilo k obnovení diplomatických vztahů s Anglií. Tento akt, který Francie udělala, narušil rovnováhu sil, a proto Velká Británie skutečně v jednáních změnila kurz.

Ekonomická nestabilita, odpor k nově vzniklému státu a ponížené postavení v Evropě vedlo Německo do role státu, který nově hledá svou identitu. Krajní politické strany tak měly větší šanci na úspěch.

Konečné řešení reparací pak přišlo až s pětiletým plánem amerického bankéře a ekonoma Charlese Dawese.⁶⁰

Celkové uklidnění přineslo až Locarno o rok později a jistota garance západních hranic Německa, včetně bilaterálních smluv Německa se čtyřmi přítomnými zeměmi, Francie, Británie, Belgie a Itálie.

---

⁵⁷ TAYLOR, A. J. P.: Příčiny, s. 62

⁵⁸ NÁLEVKA, V.: Světová politika, s. 55

⁵⁹ KISSINGER, H.: Umění, s. 281

⁶⁰ ADAMS, R. Q.: British, s. 7

Pocit fungování systému appeasementu kompromisu ustupováním vnesl naději i staršímu bratrovi budoucího ministerského předsedy Nevilla Chamberlaina, Austena.⁶¹

Ekonomické změny v plnění reparací pak nastaly u nového ujednání, které se týkalo splácení reparací, známého jako Yongův plán, který navazoval na Dawesův a který se nikdy nevyplnil.

2.3. Francie a spojenecké dohody se státy ve střední a východní Evropě

Rozšíření vlivu Francie na kontinentě bylo dané především vzhledem ke vzniku nových státních útvarů, a to po rozpadu Habsburské mnohonárodnostní monarchie, mezi nimiž bylo mimo jiné i Československo. Pevná západní hranice Německa na řece Rýnu garantovala zemím na západ od těchto hranic nesporné územní rozdělení. Východní hranice Německa však takto jisté vymezení hranic neměla.⁶² Garantování německo-československých a německo-polských hranic měl ztvdit tajný dodatek Ženevského protokolu, který již netvořil Locarnské dodatky, ale potvrzoval možné řešení vojenskou akcí proti Německu v případě porušení hranic.⁶³

Některé části Locarnských dohod vycházely v jiné formě než v oficiálních přednesech, za zavřenými dveřmi.⁶⁴ Právě tak spojení s Francií bylo deklarované speciálním Locarnským protokolem, který potvrzoval vojenskou pomoc Československu nebo Polsku při porušení Locarnských dohod. Tento protokol a celkové spojení s Francií omezovaly vzájemné vztahy Československa a Polska.

Mezi Československem a Polskem totiž žádné spojenecké smlouvy nevznikly, a to hned z několika důvodů. Československo nehodlalo Polsko podpořit v bojích o územní rozdělení s Ruskem v polsko-sovětské válce. Československé legionáře, kteří za první světové války bojovali na straně Rusů, Poláci považovali za zrádce. Katolickému Polsku se nelíbila ani vnitropolitická situace Československa a nově vzniklé zákony, které byly spojené s procesem sekularizace. A konečně i spory o Těšínsko nevytvářely vhodnou půdu pro spojení těchto dvou zemí.⁶⁵

Polsko v té době řešilo nejistotu svých východních hranic, kterou ohrožoval expanzivní Sovětský svaz. Při sjednocování Polska se rozšířilo území, kdy jeho hranice měly odpovídat hranicím z 18. století⁶⁶. Tento akt neodpovídal

---

⁶¹ ROCK, W. R.: *British*, s. 35

⁶² DEJMEK, J.: *Nenaplněné naděje*, s. 120

⁶³ JOHN, Miloslav: *Září 1938*, Olomouc: Votobia, 2000, s. 16

⁶⁴ ELLINGER, J.: *Od Usmiřování*, s. 38

⁶⁵ JOHN, M.: *Září*, s. 18-19

⁶⁶ DEJMEK J. a kol.: *Zrod*, s. 208

běžnému vzorci evropské poválečné historie, když přihlédneme k politice appeasementu. Šlo o velmi expanzivní politiku, neboť území, o které bylo Polsko rozšířeno, bylo území pod vlivem Sovětského Ruska, které Evropa spíše po válce ostrakizovala.

Diktát Dohody se přetvořil ve vojenský konflikt (1920-1921), jenž nakonec upevnil hranice Polska Řižským mírem, který potvrzoval Polsku území Západní Ukrajiny a Západního Běloruska, na druhé straně vznikla Haličská sovětská republika.⁶⁷

2.3.1. Maďarský revizionismus

Maďarsko po první světové válce ztratilo velkou část svého území. V březnu roku 1919 o tom rozhodla Dohoda a hranice Maďarska vymezila demarkační linií. I v Maďarsku můžeme sledovat stejně jako v Británii politiku, která je silně ovlivněná veřejným míněním. A v tomto případě většina Maďarů nebyla spokojená s výsledkem konferencí. Nově zvolený prezident Károlyi právě z těchto důvodů nepřijal oficiálně toto vymezení nových hranic.

Revizionistické tendence v této poválečné době bujely celou Evropou. Nesouhlas s rozdělením moci, území a s reparační politikou přispíval k utváření krajně orientovaných politických stran. Budoucí politika Adolfa Hitlera pak také počítala s nastavením zemí, které k revizionismu tíhnou. Jejich nespokojenost totiž vycházela z nevraživosti vůči spojeneckým západním zemím.⁶⁸

V Maďarsku vznikla po válce komunistická strana, napojená na Komunistickou internacionálu, která vznikla v květnu 1920, jejíž plán bylo prosazení proletářské revoluce.⁶⁹ Tvářím tohoto revolučního hnutí byl Béla Kun. Veřejně volal po revizi Versailleského rozhodnutí, chtěl obnovit historické hranice bývalého Uherska.

Vize „velkého Uherska“, jež by pohltilo Rumunskem zabrané Sedmihradsko, ze kterého mimo jiné Kun pocházel, nebo i část Československa, konkrétně území dnešního Slovenska nepomáhala ke stabilitě nově vzniklých států. V únoru 1919 byl ještě s dalšími představiteli maďarských komunistů Kun zatčen. O měsíc později se sloučili komunisté se sociální demokracií a vznikla tak Maďarská republika rad, první republika sovětského typu v Evropě.⁷⁰

Naděje bolševiků v Rusku měla naplnit Rada lidových komisařů, tedy prozatímní revoluční vláda, kterou vedl sociální demokrat Sándor Garbai a zároveň méně než 6 měsíců plnil funkci prezidenta. Vedení státu bylo po tuto dobu v revolučním režimu s reformami, ve stylu třídní diktatury. Stanné právo,

⁶⁷ DEJMEK, J.: Nenaplněné naděje, s. 41

⁶⁸ TAYLOR, A. J. P., Příčiny, s. 93

⁶⁹ VEBER, V.: Leninova vláda (Rusko 1917-1924), Praha: TRITON, 2003, s. 119

⁷⁰ NÁLEVKA, V.: Světová politika, s. 27

vznik maďarské rudé armády a konfiskace podniků, zemědělské půdy a bank, vedlo k naprostému selhání národního hospodářství.

Velká Británie se obávala zasáhnout i přes to, že je o to požádala přímo bývalá maďarská šlechta. Riziko, že by na Maďarské území vstoupila vojska nenáviděných zemí, které Maďarsko „okradlo“ o území, by mohlo vést k nacionálně laděným tendencím, které by spíše revoluční tenzi podpořily a odboj maďarských komunistů byl spíše posílen.⁷¹ Navíc nešlo o britskou zájmovou sféru, protože střední Evropa byla pod vlivem Francie.

Francie věděla, že Maďarsko bez ekonomické pomoci republiku rad neustojí, protože SSSR byl sám v ekonomickém úpadku. Proto se pokusila vyjednávat v duchu appeasementu. Komunisté v Maďarsku však spoléhali na další sérii komunistických revolucí také v Rumunsku a v Československu.

Dohodové země se snažily s Maďarskem vyjednávat, ale Maďarské zájmy kompromisní návrhy neuspokojily. Francii tak nezbývalo jiné řešení než intervence. Revizionistické tendence byly také v Rumunsku a Slovenský nacionální tlak, který zase směřoval k touhám se „osamostatnit“, souvisely i s událostmi, které se vyvíjely s francouzským vojenským nátlakem. Béla Kun zmobilizoval maďarskou Rudou armádu a vyhlásil „vlasteneckou válku“.

V duchu appeasementu Francie vyčkávala do nejzazší chvíle, než podpořila intervenci ČSR a Rumunska na území okupovaná vojsky Kuna.

Maďarská rudá armáda obsadila jihovýchodní Slovensko a Prešov, ze kterých udělala formálně vazalské sovětské republiky rad, která nevydržela déle než měsíc. Miklós Horthy, bývalý rakousko-uherský admirál zasáhl s nově vzniklými jednotkami „národní armády“.⁷²

Po ustoupení maďarských vojsk z území Slovenska zároveň zaniká Slovenská republika rad.⁷³

Horthy se názorově shodoval s britským postojem k odchodu Bély Kuna a jeho stalinistické vize Maďarska a v konečné řadě i odchod rumunské armády z území Maďarska.

V listopadu došlo k předání a zformování nové prozatímní vlády. Kromě socialistických tendencí, které volaly po revizi hranic, stála na druhé straně Horthyho konkurence i byl bývalý císař Karel Habsburský, jehož programový návrat na politickou scénu podporovala Strana křesťansko-národního sjednocení. Volání po monarchii Horthy s pomocí dohodových zemí vyhověl. Ovšem za správce země jmenoval sám sebe v březnu roku 1920.⁷⁴

V paláci Velký Trianon ve Versailles v roce 1920 se deklaroval vznik státu Maďarsko a uzemní samospráva s jasně danými hranicemi.⁷⁵ Horthyho

---

⁷¹ DEJMEK, J.: Nenaplněné naděje, s. 31

⁷² NÁLEVKA, V.: Světová politika, s. 28

⁷³ DEJMEK, J. a kol.: Zrod, s. 176

⁷⁴ NÁLEVKA, V.: Světová politika, s. 29

⁷⁵ KISSINGER, H.: Umění, s. 326

autoritativní režim, který po převzetí moci zásadně tvrdě potlačoval levicové strany v Maďarsku, byl zároveň zásadně proti trianonskému ustanovení a volala po jeho revizi.

Otočil se proti zemím, které mu fakticky k pomohly k cestě do Sándorova paláce a všeobecný klid ve veřejném mínění a revizionistické touhy rozhodně neustali.

Vliv sovětského svazu do zemí s revizionistickými tendencemi nebo ekonomicky vyčerpané země byl klíčový pro jeho cestu z izolace.⁷⁶

Nesouhlas a revizionistické tendence tedy Trianonem neskončili. Všeobecný nesouhlas panoval především z hlediska územního rozdělení. Tato křivda se projevila především pak v roce 1938, kdy s vizí Velkého Maďarska konceptu přistoupili na politiku Říše.⁷⁷

2.3.2. Malá dohoda

Vytváření nových evropských bordur hrály velkou rolu v diplomacii. Především pokud mluvíme o revizionismu a revanšismu. Ochranu těchto nově rozdaných karet měly garantovat především spojenecké dohody.

Nejsilnějším paktem ve střední a východní Evropě měla být Malá Dohoda. Inspirátorem byl československý ministr zahraničí dr. Edvard Beneš, který opakovaně upozorňoval západní mocnosti o revizionistické tendence a na agresivní Horthyho politiku, která by mohla narušit status quo ve střední Evropě.⁷⁸ Argument, že „Malá dohoda“ vznikne za účelem ochrany proti bolševickému Rusku nebyl pro „Velkou“ Dohodu dostatečně přesvědčivý, nebylo to reálné. V konečné fázi se svazek zemí chtěl zformovat, jako obranný svaz zemí bez konkrétního nepřítele. V srpnu roku 1920 začalo první signování mezi zeměmi „Malé Dohody“. ⁷⁹Tři zakládající země byly Československo, Rumunsko a Království Srbů, Chorvatů a o rok později se přidalo také Polsko a Řecko. Název „malá“ dohoda bylo karikující označení maďarského tisku.

2.4. Bolševická hrozba, vznik SSSR a pokus o Komunistickou internacionálu

Sovětský svaz, prošel od Velké říjnové socialistické revoluce v roce 1918 proměnou. Generální tajemník zvolený v roce 1922 Radou lidových komisařů byl Josef Vissarionovič Stalin.⁸⁰ Ještě téhož roku v prosinci byl schválen jeho

---

⁷⁶ VEBER, V.: Stalinovo impérium, Praha: TRITON, 2003, s. 83

⁷⁷ DEJMEK, J. a kol.: Zrod, s. 322

⁷⁸ NÁLEVKA, V: Světová politika, s. 37

⁷⁹ DEJMEK, J.: Nenaplněné naděje, s. 45

⁸⁰ VEBER, V.: Leninova, s. 141

návrh na spojení národních republik v jeden státní útvar, tedy pod nově vzniklou Ruskou federací, známou rovněž jako Sovětský svaz socialistických republik.⁸¹

Po neúspěšné socialistické revoluci v Německu základní idea světové proletářské revoluce v ekonomicky vyspělých zemích v Evropě oddálila utopistickou představu o vzniku světové socialistické společnosti. Největším kritikem vytváření socialismu bez světové revoluce byla tvář VŘSR a spolu s V. I. Leninem i předseda Petrohradského sovětu L. V. Trockij.

Po smrti Lenina v roce 1924⁸² Stalin přepracoval dosavadní politickou koncepci v socialistickou doktrínu, která vyžadovala permanentní revoluci, zároveň se začal veřejně vymezovat vůči Trockému. Trockij totiž mimo jiné zpochybňoval ekonomickou nezávislost na kapitalistických zemích, a tím tedy zdůrazňoval ruskou podřízenost těmto zemím.

O rok později se veřejně k názoru Trockého přidali i Kameněv a Zimoněv, kteří do té doby stáli na straně Stalina, a dokonce s ním tvořili v době Leninovy nemoci triumvirát. Během konference v Locarnu v roce 1924 kapitalistické Německo půjčilo SSSR 100 milionů marek. I to mohlo vést k nalomení důvěry ve Stalinovi politické vize.⁸³

V listopadu v roce 1927 se začal Stalin zbavovat nepohodlných oponentů,⁸⁴ zároveň musel řešit stávající hospodářskou krizi v SSSR. Paradoxně našel řešení stávající krize v „trockistickém“ názoru na superindustrializaci a kolektivizaci. Na šestnácté konferenci Všesvazové komunistické strany navrhuje tzv. „pětiletku“, tedy pětiletý plán nastartování socialistické industrializace.

Třicátá léta se nesla v Rusku v duchu kolektivizace, miliony rolníků a bývalých kolchozníků byli buď zastřeleni, nebo odvezeni na Sibiř či zahynuli v koncentračním táboře. Na území dnešní Ukrajiny a Zakavkazských států byl jako jeden z mnoha důsledků socialistických „reform“ v letech 1932 až 1933 velký hladomor.

Evropa musela čelit novému společnému nepříteli. Obava z expanze bolševismu vedla ke změně politického klimatu. Británie cílila především na udržení svého statusu impéria. Pronikání bolševismu, který mimo jiné ideologicky přetvořoval státní hospodářství a ohrožoval pohyb volného obchodu, představovalo pro britskou tradici kapitalistického fungování něco nemyslitelného.⁸⁵

Sílící tenze v německém pohraničí v Československu a nacistické strany, která opakovaně vyhrávala ve volbách v Německu a volala po „Drang nach Osten“, přinutila Francii zvážit spojenecké smlouvy zemí východní Evropy

---

⁸¹ NÁLEVKA, V.: Světová politika, s. 66

⁸² VEBER, V.: Leninova, s. 143

⁸³ NÁLEVKA, V.: Světová politika, s. 69

⁸⁴ VEBER, V.: Stalinovo, s. 21

⁸⁵ ROBBINS, K.: Appeasement, s. 20

vytvořené ve 20. letech. Rozhodlo se tedy zapojit do spojeneckých dohod, také Rusko.⁸⁶

V listopadu 1932 byla podepsána francouzsko-sovětská smlouva o neútočení. Tento akt narušil diplomatické vztahy s Polskem⁸⁷. O dva roky později, kdy už byl německým kancléřem Adolf Hitler, francouzský tajemník Léger v Paříži navrhnul tzv. „Východní pakt“, který měli signovat zástupci Francie, Německa, Polska, Sovětského svazu, Československa a Pobaltských států. Kvůli spojenectví se Sovětským svazem odmítli pakt o zachování statu quo ve střední a východní Evropě podepsat Polsko a Německo.

Sovětský svaz jako společný nepřítel pro Polsko a Německo nahrával k vytvoření spojenectví, jež se nakonec uskutečnilo o rok později, v roce 1933, které bylo rozšířeno o hospodářskou spolupráci.

V případě porušení hranic Německa s Československem by nestihla francouzská ani sovětská armáda v rámci spojeneckých dohod efektivně v čas vojensky jednat. Pakt se Sovětským svazem, jak víme z historie, by stejně nezajistil obranu východní části Evropy. O méně než rok později, totiž Stalin na stranickém sjezdu vyhlásil neutralitu vůči kapitalistickým zemím, včetně Německa.⁸⁸

Středoevropský prostor, tedy země, které neměly stále garantované hranice s Německem na jeho východní straně a zároveň představovaly vstupní bránu do západní Evropy pro export sovětské revoluce, byly podstatné pro dotvoření britského plánu rovnováhy sil na kontinentě.

Na druhé straně Německo sehrávalo ještě více významnou geopolitickou roli v Evropě. Bolševismus, který si svoji základnu našel právě především z řad nižších příček společenských tříd, mohl tak najít nové sémě právě v ekonomicky vyčerpaném Německu. To by ohrožovalo tehdejší demokratické hodnoty celé Evropy. Proto byl pro Rusy velké zklamání neúspěch revoluce v Německu.⁸⁹

Proto bylo nezbytné slevit z původně dojednaných poválečných podmínek a finančně pomoci ekonomicky vyčerpanému Německu. Ustupování ze strany vítězných zemí bylo jedním z klíčových milníků na cestě k druhé světové válce. Ustupování diktátorům za vidinou míru.

---

⁸⁶ DEJMEK, J.: Nenaplněné naděje, s. 99

⁸⁷ TAYLOR, A. J. P.: Příčiny, s. 93

⁸⁸ KISSINGER, H.: Umění, s. 342

⁸⁹ REIMAN, M. a kol.: Zrod velmoci: Dějiny Sovětského svazu, 1917-1945, Praha: Karolinum, 2013, s. 236

2.5. Nacionalistické tendence v Německu, Hitler a nacisté u moci

Ve dvacátých letech v Německu vyhrávaly volby často pravicové strany, v roce 1928 se však pod vedením Hermana Müllera vytvořila koalice sestavená převážně z levicově orientovaných stran. Do čela administrativy ministra zahraničí se dostal Stresemann⁹⁰, který na jednu stranu využil toho, že Francie a Velká Británie se ve všem neshodují, na straně druhé se však bez námitek podřídil reparačním podmínkám, tímto postojem si na popularitě ve Výmarské republice velmi nepřidal.⁹¹

Hospodářská krize v roce 1929 nahrála především ve volbách následujícího roku straně NSDAP. Její tvář byl Adolf Hitler, který svojí ostrou rétorikou přivedl 6.5 milionů voličů k urnám a strana NSDAP se tak stala druhou nejsilnější stranou. Pořád to z Hitlera neudělalo kancléře, ale dostal se do Říšského sněmu.

Mezi léty 1931 až 1932 sílily v zemi nacionalistické tendence a na tehdejší vládu byl vyvíjen tlak ze strany pravice a tzv. „pánského klubu“, tedy vojensko-průmyslové elity. O nacistech se mluvilo, jako o přechodném jevu, který je spojený s hospodářskou krizí.⁹²

Jmenováním Adolfa Hitlera do funkce říšského kancléře v lednu 1933 nastala série změn, které porušovaly Versailleský mírový systém, došlo k vystoupení ze Společnosti národů, k zahájení ozbrojovacího programu a rovněž došlo k tomu, že Německo přestalo splácet poválečné reparace.

2.6. Krajiní politická uskupení v Itálii

2.6.1. Sociálfašisté a komunisté

K pacifistickému přístupu britského appeasementu, byla jako myšlenková inverze také názorová idea německého filozofa Osvalda Spenglera, který válku glorifikuje a pravdu považuje za nástroj „slabochů“. Všechny autoritářské režimy tento pohled na appeasement měli.

Právě tato myšlenka rezonovala mezi italskými fašisty, kteří své řady rozšiřovali nejvíce v meziválečném období. Fašisté kromě toho chtěli jednotnou vládu bez opozice vedenou absolutisticky.⁹³

Díky spojitosti s Leninovou myšlenkou permanentní revoluce a boje, a podobného vládního konceptu, vznikl nový termín sociálfašismus. Tento termín vymysleli komunisté v roce 1923, kteří ve fašismu začali vidět

---

⁹⁰ DEJMEK, J. a kol.: Zrod,

⁹¹ KISSINGER, H.: Umění, s. 282

⁹² NÁLEVKA, V.: Světová politika, s. 83-85

⁹³ NÁLEVKA, V.: Světová politika, s. 39

konkurenci. Interní krize ve VKS navíc nutila k bolševizaci jednotlivých buněk mezinárodního komunistického hnutí.

Bolševismus i fašismus cílili na nižší vrstvy společnosti v ekonomicky nalomené Evropě. Antimarxistické socialistické myšlenky spojené s fašismem se vyvinuly až později. Tento přístup tedy nakonec kritizoval liberalismus, demokracii i marxismus.⁹⁴

V Itálii byl tahounem těchto myšlenek především agrární jih, který nechtěl spolupracovat s průmyslovým severem. Ekonomická krize a nezaměstnanost vedla k prosazování myšlenek bolševického Ruska. V roce 1920 obsadili dělníci průmyslové podniky a po vzoru rudé armády se formovaly místy tzv. "Rudé gardy". Italská vláda zvolila taktiku čekání, která se na rozdíl od Rúrské krize, vyplatila a hrozba bolševického převratu odezněla.⁹⁵

2.6.2. Fašisté u moci

Socialisté a komunisté však i přesto dál měli v Itálii velkou popularitu, nedokázali se však sjednotit a podcenili fašistické tendence a teror černo košilových milic vůči odpůrcům, jehož mluvčí hlásali především direktivní vládu, nacionalismus a expanzivní politiku.

Když dva roky poté stál Mussolini před královským palácem na Piazza del Popolo, kam ho doprovodili vojáci černých košil, a o tři měsíce později oficiálně ustanovil Velkou fašistickou radu, která neomezeně vládla v Itálii, vznikl tak stát, kde zvítězilo krajní řešení ekonomické situace. Nový aparát však nevyřešil stávající ekonomické problémy.

2.7. První krize appeasementu

Rúrská krize byla první větší krize, kterou musel nově nastavený systém vyřešit. Locarnská konference, která dočasně vyřešila otázku reparací a nastartování Německé ekonomiky po velké inflaci, navodila pocit fungování nově nastaveného systému kolektivní bezpečnosti.

Nefunkčnost se projevila dva roky po hospodářské krizi, po japonských akcích v Mandžusku a po Habešské krizi. Neschopnost řešit problémy s nově nastaveným systémem bez sankcí nepředvídala však celosvětový konflikt.⁹⁶

2.7.1. Japonská agrese v Mandžusku

Čínské Mandžusko bylo v obléhání Japonců téměř od počátku 30. let,⁹⁷

---

⁹⁴ ADAMOVÁ, K. a kol.: Politologický slovník, s. 61

⁹⁵ NÁLEVKA, V.: Světová politika, s. 40

⁹⁶ ROBBINS, K.: Appeasement, s. 22

⁹⁷ TAYLOR, A. J. P.: Příčiny, s. 76

v roce 1937 však přerostla tato situace ve válečný konflikt, který vyklíčil ve prospěch Japonska, které strategicky zabíralo významné oblasti Číny.

Británie, která měla neutrální postoj vůči japonské agresi, protože se obávala, že kdyby se Británie zavázala Čínou nabízeným spojenectvím, tak by v případě válečného konfliktu v Evropě Japonsko nezastávalo neutrální stanovisko, ale připojilo by se na stranu Hitlera. Japonsko tak pokračovalo v expanzivní politice na Dálném východě i nadále.⁹⁸

2.7.2. Habešská intervence

Při Habešské krizi mezi léty 1935-1941, došlo k porušení suverenity Itálie a svým způsobem i Společnosti národů vůči územní oblasti Etiopie.⁹⁹

Kořeny sporu leží ve dvacátých letech, kdy Itálie s Británií uzavřela dohodu o územní rozdělení Etiopie, počátky jednání byly již v Rapallu v roce 1925. Ačkoliv byl etiopský regent výrazně proti této koncesi, Britové usnesení podpořili a o tři roky podepsali smlouvu. Správa etiopského území byla tedy rozdělena na sféru britskou a sféru italskou a Mussolini se zaručil, že vystaví železnici spojující obě tyto oblasti.¹⁰⁰

Cílem francouzské diplomacie bylo přimět Itálii ke spojenectví vůči Hitlerovi, který v této době již dva roky zbíral a vzbuzoval prvotní obavy. Při rozhovorech v Římě v lednu v roce 1935 Lavalem a Mussolinim mimo to byla Francie utvrzena v absolutním vlivu v Tunisku a francouzský ministr zahraničí na neoficiální schůzce s Mussolinim rovněž souhlasil s Italskou akcí ve východní Africe.

Společnost národů se obávala narušení statu quo ve východní Africe, proto se sestavil tzv. Výbor pěti a na vyjednávání s Mussolinim byl vyslán Anthonyho Edena, který v rétorice příznačně pro appeasement, tedy pomocí ústupků za cílem vyřešení krize, se jednání nikam neposunula. O tři měsíce později Edena vystřídal ve funkci Samuel Hoare, a ačkoliv změnil způsob vyjednávání, v konečné fázi se ještě téhož roku podepsal pod britsko-francouzskou dohodu, která fakticky legitimovala Italskou agresi z října téhož roku, kdy italská vojska spustila invazi do Etiopie.

Oba ministrové zahraničí, kteří se o tuto smlouvu zasloužili, odešli po tomto aktu ze svých funkcí, protože se průběh jednání dostal do francouzského tisku a byl obecně veřejností zkritizován.¹⁰¹

Konečnou formu dohod pak měli tzv. džentlmenské dohody z roku 1938.

---

⁹⁸ NÁLEVKA, V.: Světová politika, s. 150

⁹⁹ TAYLOR, A. J. P.: Příčiny, s. 100

¹⁰⁰ NÁLEKA, V.: Světová politika, s. 125

¹⁰¹ TAYLOR, A. J. P.: Příčiny, s. 106

2.8. Španělská občanská válka

Začátek třicátých let, se ve Španělsku nesl v duchu pádu předchozí diktatury Miguela Primo de Rivery a rozkladu monarchie. Ve volbách se prosadila levice, ale kvůli anarchistickým tendencím a kvůli problémům se zanedbanými oblastmi, které nutně potřebovaly sociální reformy, si stát s novým zřízením nevedl nejpříznivěji.

S těmito problémy si neporadily ani vlády následující a v mezidobí těchto vlád vždy docházelo k politickým krizím, které často končily stávkami a násilnými ozbrojenými střety. Levicové republikány vystřídal pravicí Lerrouxova kabinetu, který utvořil vládu kolem strany CEDA, následovaly další pokusy o vytvoření vlády.¹⁰²

V zemi se pokoušela prosadit i komunistická vláda, která se nakonec stala součástí jako frakce ve volebním bloku tzv. Lidové fronty, ve volbách v roce 1936 se prosadili a dostali do vlády. Hospodářská krize v zemi a politická nestabilita nahrála k plánovanému vojenskému převratu vedenému generály J. Sanjurou a F. Frankem, kteří byli pod taktovkou Mussoliniho v Římě.¹⁰³ V červenci 1936 započala vzpoura v zemi jež, i když v konečném důsledku krvavě potlačila levici a přinutila ke kapitulaci Madrid, by i přes to bez vojenské pomoci z venku neměla šanci povstání dotáhnout do samotného konce.

Otevřenou pomoc nabízelo Německo a Itálie, která celou občanskou válku iniciovala. Na jednání v Mnichově v roce 1938 pak Hitler Chamberlaina přesvědčil, že tato vojenská pomoc vůči Španělsku byla poskytnuta čistě z obavy prosazení bolševismu na Pyrenejském poloostrově. Do bojů se na obě strany zapojovali i dobrovolníci z jiných zemí.¹⁰⁴

Británie zvolila neutrální stanovisko a udržela si taktiku nevměšování se do záležitostí jiných zemí a do stejného postoje přiměla i Francii, která se sice stavěla za odboj vůči frankistickým jednotkám, nakonec také pod tlakem Londýna zvolila neutralitu a obě země se dohodli na zákazu vývozu zbraní do Španělska.¹⁰⁵ Džentlmenské dohody, které podepsal v Římě Duce s Londýnem zároveň podmiňovaly stažení italských vojsk z území Španělska, tuto podmínku, kterou Itálie nedodržela.¹⁰⁶

O rok později, v roce 1939, kdy se do úřadu po pádu republiky dostává Franko, uznává Velká Británie i Francie jeho režim ve Španělsku.

---

¹⁰² NÁLEVKA, V: Světová politika, s. 110

¹⁰³ KISSINGER, H.: Umění, s. 324

¹⁰⁴ WHEELER-BENNETT, Munich, s. 259

¹⁰⁵ TAYLOR, A. J. P.: Příčiny, s. 131

¹⁰⁶ WHEELER-BENNETT, Munich, s. 261

2.9. Krize v Porýní

Versailleská smlouva zavázala Německo k demilitarizaci území 50 kilometrů od pravé strany řeky Rýn, tedy přirozené hranice s Francií. V březnu 1936 Hitler tuto dohodu porušil a obsadil území vojskem.

Francie neodpověděla vojenskou proti akci, ale čekala na odpověď Londýna. Po setkání Halifaxe s Fladinem, nedošlo k domluvě o konkrétních sankcích vůči Německu, pouze bylo odsouzeno jednání, které bylo v rozporu s Versailleským mírovým uspořádáním. Ani mimořádné zasedání Rady Společnosti národů situaci nevyřešilo.¹⁰⁷

Údajný důvodem pro opakované porušování Locarna a Versailleských smluv Němci bylo selhání právě těchto dohod francouzsko-sovětského paktu v roce 1932. Z historie však víme, že Stalin uzavřel tajnou smlouvu o neútočení s Německem, takže tento důvod byl pouze záminkou.¹⁰⁸

2.9.1. Reakce na porušení Versailles

Akce v Porýní tedy tehdy nebyla vnímána Francií nebo Velkou Británií jako vojenská agrese nebo podnět k válce s Německem. Francie projevila svoji závislost na Velké Británii a Británie zde naprosto typickým způsobem rozvinula svoji taktiku v duchu appeasementu, ustupování.

Státy Malé dohody se sešly mimořádně v květnu v Bělehradě. Shodly se na tom, že když Britové ani samotní Francouzi nezakročili vůči vojenské okupaci hranic s Francií, jen těžko by pomohly státům, které leží za východními hranicemi Německa.

2.9.2. Osa

Březnová krize v Porýní určila kurz vývoje cesty k válce. Osa Berlín-Řím se začala formovat po spojenectví mezi Duce a Hitlerem v říjnu¹⁰⁹, kdy Německo uznalo Habešskou akci a také Frankovu autoritářskou vládu ve Španělsku. Druhým významným krokem k vytvoření této válečné osy bylo tajné spojenectví s Japonskem, které Hitler podepsal ještě téhož roku. Britové dokonce o rok později ustoupili před Japonskou agresí v Číně, jen aby k tomuto spojenectví s Německem nedošlo.¹¹⁰

---

¹⁰⁷ ROBBINS, K.: Appeasement, s. 57

¹⁰⁸ NÁLEVKA, V.: Světová politika, s. 130

¹⁰⁹ TAYLOR, A. J. P.: Příčiny, s. 120

¹¹⁰ NÁLEVKA, V.: Světová politika, s. 132

2.10. Hitlerovo narušení statu quo a osud Československa

Vytvoření osy Berlín-Řím, Jugoslávské obavy z obnovení Habsburské monarchie a nefunkčnost Společnosti národů a jejích čelních představitelů, kteří volili politiku ustupování před sankcemi nebo vojenským zakročením vůči německým akcím, jež porušovaly Versaillské i Locarnské smlouvy, přispívaly k oslabení Rakouského postavení vůči Německu.

2.10.1. Anšlus Rakouska

Po odchodu Neuratha z ministerstva zahraničí, kterého nahradil Ribbentrop, byl odvolán německý velvyslanec v Rakousku Franz Papen v roce 1938, který volil vůči Rakousku jinou politiku než nacistický vůdce. Rétorika Berlína se vůči Vídni změnila.¹¹¹ Rakouskému ministru zahraničí Quido Smidtovi Ribbentrop předložil podmínky, které se týkaly hospodářské unie mezi oběma zeměmi a propuštění nacistických politických vězňů a jmenování nacistických předáků do konkrétních vládních funkcí. Pokud by podmínky Rakousko neakceptovalo, Německo by zahájilo okupaci území, 13. března 1938 bylo Rakousko připojeno ke Třetí říši.¹¹²

Francie opět nechtěla do situace zasahovat bez Velké Británie. Francie měla po období bezvládní novou vládu, která byla ve funkci krátce¹¹³ a Britové nic nepodnikli a odmítli i konferenci o míru se SSSR, protože Německé jednání si vysvětlovali, jako odpověď na pakt se SSSR.

2.10.2. Mnichovská dohoda a okupace Prahy

Národní touhy německé menšiny v Československu nepřišly až po nástupu Hitlera k moci v Německu, ale Hitler je v této myšlence podpořil a odtržení Sudet i realizoval. Strategický plán vypracoval již v listopadu 1933. Vyřešení Československé otázky označil jako „zelený plán“¹¹⁴

Jako sonda do Československé politiky mu posloužila politická strana, která vznikla v témže roce pod vedením Konrada Henleina a Karla Hermanna Franka, Sudetendeutsche Partei (Sudetoněmecká strana), zkráceně Sdp.¹¹⁵

Británie se rozhodla situaci řešit, protože případný spor ve střední Evropě mohl ohrozit mírové ideály britského appeasementu. Do Prahy tehdy dorazil lord Walter Runciman. Po jednání s prezidentem Benešem, s premiérem Hodžou i s Henleinem dospěl k názoru, že vztahy jsou natolik vyhrocené, že

¹¹¹ TAYLOR, A. J. P.: Příčiny, s. 148-149

¹¹² ROCK, W. R.: British Appeasement, s. 6

¹¹³ JOHN, M.: Září, s. 43

¹¹⁴ NÁLEVKA, V.: Světová politika, s. 146

¹¹⁵ FABER, David: Mnichov, krize appeasementu 1938, Praha: Bourdon, 2015

současný stav není do budoucna možný. Tato schůzka symbolicky předznamenala události spojené se Sudetskou otázkou.

Na to konto britský historik Bennett interpretuje postoje českých politiků, kteří se nedočkali pomoci spojenců a uznává tak, že se Československo stalo obětí touhy po míru.¹¹⁶

Většina Britů se však ztotožňovala s národnostními touhami, které měli sudetští Němci, a veřejné mínění do jisté míry ovlivňovalo tehdy britskou diplomacii.¹¹⁷

Hitler veřejně hrozil vojenským pučem, proto Československo vyhlásilo stanné právo, byla rozpuštěna strana SdP. Chamberlaine se sešel s Hitlerem na orlím hnízdě a prakticky mu přislíbil sudetskou oblast pohraničí ČSR. Pokud by Británie přistoupila k řešení situace jinak, hrozila by válka.

Druhé setkání Chamberlaina s Hitlerem, známé jako godesberské memorandum, bylo prakticky symbolem selhání britského modelu diplomacie založené na ústupcích za účelem míru.¹¹⁸ Hitler si začal diktovat rozdělení území Československa, respektive obsazení pohraničí Československa a nároky také na územní celky Polska a Maďarska.

V září 1938 se sešla rada čtyř, Německo, Itálie, Francie a Velká Británie, aby vyřešili Československé teritoriální rozdělení pohraničí. Čtyři mocnosti schválily německý návrh, který se o měsíc později realizoval.¹¹⁹

Československý prezident, který měl spojenecké smlouvy se SSSR z roku 1937 v případě intervence Německa, nechtěl s Moskvou vyjednávat, kvůli hrozbě Protisovětské války.¹²⁰

Němci se nezastavili pouze v pohraničí, ale v březnu roku 1939 obsadili hlavní město Československa. Pražská okupace je obecně v anglické literatuře, která se zabývá appeasementem, poslední ránou pro appeasement.

2.11. Fall Weiss a poslední fáze politiky appeasementu

Fall Weiss, česky bílý plán, byl plán Třetí říše ovládnout Polsko. Němci předvíдали reakce Francie a Anglie, u kterých v případě polské okupace neočekávali vojenskou intervenci.¹²¹

---

¹¹⁶ WHEELER-BENNETT, John W.: Munich, prologue to tragedy, Londýn: Macmillan and co. Ltd, 1948, s. 128

¹¹⁷ TAYLOR, A. J. P.: Příčiny, s. 174

¹¹⁸ ROCK, W. R.: British Appeasement, s. 12

¹¹⁹ NÁLEVKA, V.: Světová politika, s. 149

¹²⁰ ROBBINS, K.: Appeasement, s. 73

¹²¹ NÁLEVKA, V.: Světová politika, s. 166

V dubnu podepsala spojenečtví Británie s Polskem a Francie obnovila staré spojenečtví s Polskem z dvacátých let. Hitler na to zrušil smlouvy o neútočení s Polskem. Polsko se Německé agrese neobávalo, Beck si byl na tolik jistý, že spojenečtví pojímal, jako určitou velkorysost ze strany Polska.¹²²

Problémy v Evropě a na Dálném východě nemohla Británie zvládnout. Ne již v této situaci. Na druhou stranu Hitlerův záměr nebylo pouze území Polska zabrat, ale rozpoutat válku.

Komunikace Berlín-Moskva vyklíčila ve vzájemnou dohodu, známou také jako pak Molotov-Ribbentrop, tedy pakt o neútočení. Tím se Hitler pojistil, že anexi Německa do Polska bude Rusko v neutralitě.¹²³ Hitler Stalinovi slíbil území rozdělení Polska a části Pobaltských zemí, odpírané Versailleským systémem dohod. Německý spojenec, Japonsko zase potvrdilo pakt o neútočení v případě ruské spolupráce s Třetí říší.

Británie zahájila diplomatická jednání a Berlín několikrát navštívil velvyslanec Henderson, zpočátku byla rétorika Hitlera umírněná, Hitler Brity ujišťoval o pevné západní hranici.¹²⁴ Na konci srpna 1939 se s Hendersonem sešel pouze Ribbentrop, který mu vytknul tvrdým způsobem neúčast polského zástupce na jednání. Beck ani jiní se jednat do Berlína nedovázili. O dva dny později 31. srpna 1939 Hitler oficiálně podepisuje útok na Polsko, které začalo obležením strategického Gdaňska. Agresi vůči Polsku Hitler argumentoval smyšlenými akcemi Poláků vůči Německu. Z východu Německo podpořila sovětská vojska.

V této fázi již mluvíme o naprostém konci víry ve fungování britského appeasementu.

2.12. Izolacionismus USA

Vývoj vztahů USA a Velké Británie se měnil v závislosti na vlivu obou zemí v globálním měřítku. Od šedesátých let 19. století se ekonomická situace v USA mění, do konce století mohly ekonomicky konkurovat Velké Británii. Ovšem byly velmi oddělené od evropských záležitostí a na poli mezinárodních vztahů byly velmi rezervované, preferovaly politiku izolacionismu. Pokud jsem mluvila o Británii, jako o státu, který se snažil distancovat od problémů kontinentální Evropy, Spojené státy byly prakticky oddělené.

Díky izolacionismu Spojených států si Británie udržela delší dobu statut světové mocnosti.¹²⁵

---

¹²² TAYLOR, A. J. P.: Příčiny, s. 211

¹²³ KISSINGER, H.: Umění, s. 342

¹²⁴ TAYLOR, A. J. P.: Příčiny, s. 261

¹²⁵ ROBBINS, K.: Appeasement., s. 17

Po první světové válce se mění postavení Velké Británie. Spojené státy v poslední chvíli finančně a vojensky pomohly ke stabilizaci a míru ve válkou zmítané Evropě.

Nový globální fenomén USA proměnil i pohled britské společnosti. V této době převládaly 4 britské názory na vztah vůči Spojeným státům americkým. První názorovou skupinou byli nacionalisté, kteří měli obavy z expanzivity USA do britských sfér, například na Blízký východ. Další skupinou byli, amerikanofilové, kteří Američany brali, jako své bratry, kteří mluví stejným jazykem. Jako nepřítel, který by ohrožoval britské impérium považovala třetí skupina, neo-imperialisti. A posledním britským názorem, který bychom mohli interpretovat jako politický názor, byla snaha zachovat co nejlepších vztahů s USA, protože je to nejlepší možný spojenec.¹²⁶

Odstup od problémů v Evropě se ještě více prohloubil v případě druhé světové války. Po zaútočení Hitlera na Polsko v roce 1939 se USA od problému distancovala argumentem o neutralitě.¹²⁷ Do války se zapojilo až v Roce 1941 po útoku Japonského císařství na americký přístav Pearl Harbor.

---

¹²⁶ ROBBINS, K.: *Appeasement*, s. 17

¹²⁷ KISSINGER, H.: *Umění*, s. 392

3. Británie – vnitropolitické příčiny appeasementu

Velkou Británii mnoho evropských států ani nebralo jako evropskou mocnost, mimo jiné kvůli jejímu ostrovnímu charakteru, kterým se fyzicky oddělovala od kontinentu a kvůli němuž byl historický vývoj v jednotlivých epochách velmi odlišný, jako příklad bych uvedla vznik anglikánské církve, kdy se král nemusel podřídít Římu a tím získal nezávislost vůči papežskému stolci a oddělil se tak od evropské církevní politiky.¹²⁸

Británie si však nemohla dovolit se první světové války neúčastnit, protože mimo jiné hrozilo narušení impéria. Vstup do války byl po roce 1918 kritiky britské veřejnosti.¹²⁹

Veřejný názor ovlivňoval rozhodování ve vnitrostranických jednáních a ovlivňoval celkové dění v parlamentu, ale také jednání v zahraniční politice.

Na veřejné mínění měl vliv i Velký reformní zákon, který vznikl v průběhu 19. století a dalším velkým krokem byl tzv. „Svaz demokratické kontroly“, který vznikl roku 1914 a jehož cílem bylo vytvoření demokratického rozhovoru a měl rozšířit utváření politiky, do které by mohli britští občané mluvit. Tento svaz byl nástrojem levicových politiků z liberální a labouristické strany. Z pohledu levice konflikty jsou důsledky jednání, o kterých rozhodují elity a lid je pouze jejich obětí.¹³⁰

Atomizace společnosti především pak ve třicátých letech dopomohla ke vzniku masových médií, ale i šíření propagandy. V roce 1922 se informace k lidem dostávaly daleko rychleji díky zahájení vysílání radiové stanice BBC (tehdy British Broadcasting Company), která postupem času rozšířila vysílání i do dalších evropských zemí.¹³¹

Levicové strany viděly jako pozitivní složky „Společnosti národů“ především vznik mezinárodního fóra a vojenské sankce. Společnost národů však formálně uznávaly všechny politické strany.

Neslučitelnost britských zájmů se zájmy Společnosti národů však byly patrné a konzervativní strana v čele s Lordem Robertem Cecillem proto ne jednou tuto ligu kritizovala. Základ britské tradiční politiky doby předválečné však v zásadě zapadá do konceptu společnosti národů. Jinými slovy narušení nebo vystoupení ze Společnosti národů by bylo pro Británii nemyslitelné.

---

¹²⁸ MORGAN, K. O. a kol.: Dějiny, s. 223

¹²⁹ ROBBINS, K.: Appeasement, s. 14

¹³⁰ ROBBINS, K.: Appeasement, s. 11

¹³¹ BEDNÁŘÍK, P. a kol.: Dějiny českých médií od počátku do současnosti, Praha: Grada Publishing, a. s. 2011, s. 154

Rovnováha sil na kontinentě – „balance of power“, by tím byly jednoznačně narušeny.

3.1. Počátek dekolonizace, vznik dominií a rozpad Britského impéria

Spojené království, respektive Velká Británie byla co do počtu kolonií historicky největší koloniální velmocí a rovněž světovým ekonomickým tahounem především v 19. století. Proto byl proces dekolonizace pro vývoj domácí i zahraniční politiky klíčový.

Krymská válka, krize v Egyptě, Opiové války, problémy v koloniích nebo vznik nových větších státních útvarů, tedy potenciální konkurence pro Korunu, připravila půdu pro první změny v koloniích. Takovým spíše symbolickým bodem změny bylo ukončení Americké občanské války v roce 1865, což zdánlivě s Velkou Británií nesouvisí. Podstatné na americké nezávislosti byl její ekonomický vývoj spojený s rozvojem průmyslu a světového obchodu. Spojené státy amerických na světovém trhu zaznamenaly takový úspěch, že na konci století byly největšími ekonomickými konkurenty Velké Británie. Ta však formálně ve Spojených státech stále viděla svého nejbližšího spojence.

Vlivem těchto událostí také vznikla první britské dominie – Kanada v roce 1867¹³². Status dominia dostaly dříve samosprávy za určité výsady. Později byl pojem dominie spojený se samosprávami bývalých britských kolonií v období 19. a 20. století, které nabyly určité nezávislosti pod hlavičkou britské koruny.¹³³ Že by se tím však strhla revoluce v koloniích, se říct nedá. Británie byla stále světovým hegemonem, a i přes problémy v koloniích si v tomto období tento titul stále držela.

Od poslední třetiny 19. století můžeme v Británii pozorovat dílčí procesy, kdy Británie postupně ztrácela krok s dobou. V tomto období se například sjednotila Itálie nebo Německo, či Rusko expandovalo na východ. Londýn musel řešit první krize v koloniích. Vliv na problémy souvisel také se vznikem samosprávných kolonií, které jen dokazovali, že není možné setrvat ve staré způsobu vedení imperiální velmoci.¹³⁴

Hledalo se vhodné řešení problémů a vznikala tak hnutí, která prosazovala způsoby, jak utužit vztahy s koloniemi a vyřešit tím často

---

¹³² ROVNÁ, L. a JINDRA, M.: Dějiny Kanady, Praha: nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 120

Morgan, Kenneth O. a kol.: Dějiny Británie, Praha: Nakladatelství Lidové Noviny, 1999, s. 439 - 444

¹³³ VALKOUN, J.: Na cestě, s. 31

¹³⁴ VALKOUN, J.: Na cestě, s. 19

komplikované vztahy nebo konkrétní problémy v imperiálních oblastech. Pro federativní vztahy lobovala Imperiální federační liga. Tento názor nezastávala hnutí, která prosazovala spíše vyřešení konkrétních problémů a utužení vztahů s koloniemi za účelem dobrých obchodních vztahů a dobrovolné spolupráce, ale byla proti změně státního zřízení, byly to především Liga jednotného imperiálního obchodu a Liga Britského impéria.¹³⁵

Od federativnosti se ustoupilo a nakonec se situace postupně v této sféře uvolňovala a začaly tak vznikat další dominia. První taková vlna vzniku dominií přišla v na počátku 20. století, 1901 Austrálie, 1907 Nový Zéland, 1907 New Foundland a 1910 Jihoafrická unie, stále však mluvíme o specifiku „britských“ dominií, kdy v samosprávě nevládli místní, ale vždy zástupci z Británie. Tito zástupci pak jednali na tzv. „Imperiálních konferencích“. Autonomie byla však velmi omezená, na území dominií platila britská práva včetně branné povinnosti v případě válečného stavu, takže se občané dominií museli účastnit i první světové války.

Po válce však Británie byla v oslabení a během řecko-tureckého konfliktu v roce 1922, kdy Británie stála na straně Řeků, a obávala se, že turecké jednotky Mustafy Kemala vstoupí na tzv. neutrální zóny Chanaku, musel řešit Winston Churchill¹³⁶, tehdy ministr pro kolonie, problém s dominií, která odmítala vojensky pomoci. To pak vedlo k jednání o jejich změně samosprávy.

Při imperiální konferenci všech zemí, které spravovala Británie, si dominia vyjednala s korunou samostatnost ve vztahu ke koruně a v jejich domácí i zahraniční politice, ale dominia zůstala formálně pod hlavičkou impéria, formálně byla uvedena tzv. Balfourově deklaraci z roku 1926.¹³⁷

V roce 1931 Británie ztratila titul impéria, její nový název byl Britské společenství národů. V témže roce byla potvrzena předchozí dohoda a vznikl tzv. Westminsterský statut, který potvrzoval samostatnost dominií a zároveň podřízenost koruně. Ne všechna dominia tento statut hned přijala, Newfoundland ho například nepřijal nikdy a o tři roky později ztratil statut dominia a po Druhé světové válce byl připojený ke Kanadě.

Po první světové válce měla Británie problém utišit problémy ve stylu appeasementu v nebritských dominiích, které volaly po nezávislosti, tedy především v Indii, Egyptě a v Palestině.¹³⁸

---

¹³⁵ JUDD, D.: *Impérium, Britská imperiální zkušenost od roku 1765 do současnosti*, Praha: Nakladatelství BB art, 1999, s. 230

¹³⁶ VALKOUN, J.: *Postoj Velké Británie a jejích dominií ke konstitucionálním otázkám v rámci Britského impéria v letech 1917–1931*, dizertační práce, Filozofická fakulta, UK, 2014, s. 185

¹³⁷ JUDD, D.: *Impérium*, s. 301

¹³⁸ KENNEDY, P.: *Strategy*, s. 28

Od rozpadu vlády východoindické společnosti v roce 1858 se v Indii postupně vytvářela legislativa a soudnictví, ve vládě od konce století mohli zasedat i Indové. Oficiální název byl již Britská Indie.¹³⁹

Po dobu pěti let od roku 1926 se Británie vypořádala s řešením situace indické otázky v rámci Britského společenství.

Westminsterský statut vydaný v roce 1931 se však netýkal pouze Indie, ale všech dominií, které vznikly do roku 1931, obsahuje dvanáct částí, které definují vztahy obchodní, lodní, legislativní a další. Určují samostatnost těchto územních celků pod správou koruny.¹⁴⁰

Od problémů v nestabilitě koloniální velmoci se odvíjel i vývoj ekonomického appeasementu.

3.2. Ekonomický appeasement ve Velké Británii

Británie zažila v době vrcholné Viktoriánské doby, tedy přibližně od 30. let 19. století do konce 19. století, ekonomický boom. Ne nadarmo se Británie označovala jako dílna světa, protože na rozdíl od merkantilismu, který byl například ve Francii, se Británie od 18. století této hospodářské politiky zříká a pod vlivem Johna Locka, Davida Huma, ale především pod vlivem Adama Smitha přijímá ekonomickou teorii volného obchodu.

Británie se především orientovala na import materiálů a jídla a export manufakturních výrobků.

V této době britské hospodářství navíc neohrožovaly významné částky za válečné výdaje, protože tato doba byla obdobím relativního míru, tzv. Pax Britannica. Od šedesátých let se volný obchod stává ústředním zájmem v britské politice.¹⁴¹

Postupně prohlubující se problémy s udržení impéria a průmyslový vzestup Spojených států a Německa však ublížil britské ekonomice a na konci století již roli ekonomického prvenství přejímá USA, i když do první světové války formální hegemonii uměle udržuje Británie.¹⁴²

Během první světové války si britská vláda musela na válečné výdaje půjčit od Spojených států. Válečná doba změnila i způsob britského hospodářství, byl omezený export a rozšířený import. Svým jednáním se tak vláda dopustila porušení základního principu ekonomického liberalismu a to tzv. „*laissez faire*“, v překladu z francouzštiny znamená termín doslovně,

---

¹³⁹ STRNAD, J. a kol.: Dějiny Indie, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003, s. 743

¹⁴⁰ VALKOUN, J.: Na cestě, s. 246-247

¹⁴¹ MORGAN, K. O.: Dějiny, s. 414

¹⁴² KENNEDY, P.: Strategy, s. 17

nechte plynout, jedná se ekonomickou zásadu, kdy stát nemá zasahovat do hospodářství.¹⁴³

Druhá ekonomická rána přišla v roce 1929-1930 po velké hospodářské krizi, jejíž důsledky se projeví i ve sféře politické. V zahraničí se v některých evropských zemích, které byly obětmi ekonomické krize, prosazovala extrémistická politická uskupení a v Británii se politické rozhodování, a to především na poli zahraniční politiky, opíralo o ekonomické zájmy.¹⁴⁴ Největší hrozbou v takové době byla pro Británii právě válka, na kterou nebyli připraveni a která by stála velké množství výdajů. Můžeme tu tak již mluvit o modelu ekonomického appeasementu.

Rozhodujícími faktory ekonomiky jako takové v Británii byly ekonomické doktríny, obchodní cyklus, ekonomické klima, vztahy vlády a průmyslu a The Bank of England. Každý z těchto faktorů však do jisté míry ovlivňují politická rozhodnutí, proto v případě diktátu vlády na tyto konkrétní oblasti ekonomických vlivů, můžeme vnímat jako porušení liberalismu.¹⁴⁵

3.3. Poválečná reforma volebního práva a vznik Národní vlády

V roce 1918 vznikla reforma volebního práva, tzv. Representation of people act, která rozšířila množství voličů o muže starší 21 let a ženy starší 30 let. První volby po této reformě, které byly ještě téhož roku, byly označovány jako „kuponové volby“, protože vláda doporučila voličům kandidáty. V těchto volbách zvítězil liberál David Lloyd George.¹⁴⁶ Za jeho vlády se Británie účastnila na Versailleské mírové konferenci, v roce 1922 se odpojilo Irsko od Velké Británie, ale také řešil krizi řecko-tureckého konfliktu, známé také jako chánská krize, za toto řešení byl ostře kritizován Konzervativní stranou, která se pak dokonce rozhodla opustit koalici, a on byl tak přinucen k rezignaci.¹⁴⁷

Nedlouho po pádu Lloyd George do jeho funkce nastoupil jeho největší kritik Stanley Baldwin, který byl jedním z prvních britských předsedů vlády, jenž zastával názory appeasementu.

Ve třicátých letech se dostali do vlády středo-levicoví Labouristé v čele s Ramsay McDonaudem jako premiérem. Pouze dva roky se tato menšinová vláda za podpory liberálů udržela. Jejich načasování nebylo nejpříznivější, protože se museli postavit nastalé finanční krizi.

---

¹⁴³ ROBBINS, K.: Appeasement, s. 30-31

¹⁴⁴ NÁLEVKA, V.: Světová politika, s. 82

¹⁴⁵ ROBBINS, K.: Appeasement, s. 34

¹⁴⁶ MORGAN, K. O.: Dějiny, s. 466

¹⁴⁷ MOODY, T. W. a MARTIN, F. X.: Dějiny Irska, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996, s. 249

V dalších volbách se již do vlády nedostali. I přes jejich levicovou orientaci Labouristé nezastávali názory nově vzniklé myšlenky „světové diktatury proletariátu“¹⁴⁸, kterou v Rusku prosazoval Stalin. Strach z bolševismu se nesl Evropou stejně intenzivně jako strach z válečného konfliktu, který by především po roce 1929 byl ekonomicky neúnosný. Ovšem když se do vlády dostali, měli v úmyslu navázat diplomatická jednání s Moskvou.¹⁴⁹

McDonald po pádu vlády měl sestavit novou tzv. „Národní vládu“ s většinovou podporou konzervativců a jedním z členů vlády byl tehdy ve funkci ministra financí Neville Chamberlaine, budoucí tvář politiky appeasementu. S většinovou konzervativní stranou v nové vládě McDonald nesouhlasil a labouristé ho vyloučili ze strany, kterou sám založil a dostal do vlády. Na to konto zakládá novou stranu Národní stranu práce. Ve funkci premiéra dál přetrval bez podpory své strany do roku 1935.¹⁵⁰

3.4. Neville Chamberlaine v Downing street č. 10

Jedna z nejrozporuplnějších postav meziválečného období i prvních měsíců druhé světové války v Británii je pro historiky premiér Neville Chamberlaine, který byl v této funkci mezi léty 1937 až 1940.¹⁵¹

Neville byl z významné rodiny, která měla vliv a působila v politice. Jeho otec byl Joseph Chamberlaine, který byl ministr obchodu a kolonií na konci 19. století¹⁵² a jeho starší bratr Austen Chamberlaine byl ministr zahraničí ve dvacátých letech 20. století a nositelem Nobelovy ceny za mír.

Bratr Austen byl jedním z mužů Locarna, první konference, která přinesla pocit míru v Evropě.¹⁵³ Představoval politiku appeasementu ve fázi, kdy jí ještě většina lidí věřila.

Na druhé straně Neville, který byl hlavní osobností vrcholu i konce této politiky. Právě takovým symbolickým koncem této politiky bylo jeho setkání s Hitlerem na Mnichovské konferenci v září roku 1938.¹⁵⁴

Jeho rozhodování se opíralo o morální přesvědčení a zájmy státu o hlas lidu. Ovšem u Mnichova si můžeme všimnout, že zájmy veřejnosti šly stranou, pokud šlo o udržení míru.¹⁵⁵

---

¹⁴⁸ ROBBINS, A.: Appeasement., s. 22

¹⁴⁹ ROBBINS, A.: Appeasement., s. 20

¹⁵⁰ ELLINGER, J.: Neville, s. 30

¹⁵¹ ELLINGER, J.: Neville, s. 115

¹⁵² ELLINGER, J.: Neville, s. 18

¹⁵³ KISSINGER, H.: Umění, s. 290

¹⁵⁴ WHEELER-BENNETT: Munich, s. 181

¹⁵⁵ MORGAN, K. O.: Dějiny, s. 484

Ačkoliv se Chamberlaine pokoušel o kompromis s Hitlerem, aby tak zachoval mír, vlivem událostí v Polsku byl přinucen o rok později vyhlásit válku Německu a započít tak světový konflikt.

3.5. Churchill místo Chamberlaina

Neakceschopnost a setrvání v politice, která svými postoji pomohla k moci hospodářsky zlomeného Německa, a to až do úrovně rovnocenného nepřítele, by v dalších letech možná navždy změnila charakter Evropy. Proto byla změna nanejvýš nutná.

Po návratu Churchilla z Berlína do Londýna se v Říjnu v roce 1938 započala v Dolní sněmovně diskuze o následcích Mnichovského rozhodnutí. I v britské literatuře se mluví o zradě ČSR. Kvůli porušení zásad Společnosti národů a narušení vztahů s Ruskem se ocitla Velká Británie v komplikované situaci. V této době již appeasement začal být odsuzován.¹⁵⁶

Na straně kritiků v této době bych zmínila kromě Churchilla také Ameryho, Lloyda, Keyese nebo Spense. Vládu tvořenou stále zastánci appeasementu byli na druhou stranu samozřejmě Chamberlaine, Halifax a Simon.¹⁵⁷

V květnu následujícího roku byla vládní krize a vlastní strana se proti Chamberlainovi postavila a byl přinucen k rezignaci.

Po něm pak přišla Churchillova administrativa. Své působení ve funkci zahájil slavným proslovem v Dolní sněmovně o „nejpozoruhodnější hodině“.¹⁵⁸

Churchillova bojeschopnost se vyplatila a válku proti Hitlerovi vyhrál. V roce 1948 vydává své paměti o válce. V samotném závěru své publikace však naznačuje, že kdyby v úřadu byl místo Chamberlaina on, k žádné válce by nedošlo.¹⁵⁹

Na jednu stranu jeho spis podmínil nahlížet na meziválečné a válečné období z širšího kontextu, který jeho paměti z pohledu politika umožňují, na druhou stranu pak nutí uvažovat o srovnávání těchto dvou premiérů.

Čtyřicátá léta jsou proto v historiografii spojovaná s komparativními publikacemi, které toto téma rozšiřují. Mezi hlavní představitele historiků, kteří se tímto zabývali, byli například John Conell se svým spisem *The Office* z roku 1958.¹⁶⁰

Churchill byl po druhé světové válce oslavován a postava jeho předchůdce Chamberlaina byla ještě dlouho poté brána velmi rezervovaně, až pejorativně.

---

¹⁵⁶ ROCK, W. R.: *Appeasement*, s. 15

¹⁵⁷ KENNEDY, P.: *Strategy*, s. 33

¹⁵⁸ MORGAN, K. O.: *Dějiny*, s. 486

¹⁵⁹ ELLINGER, J.: *Neville*, s. 437

¹⁶⁰ ELLINGER, J.: *Neville*, s. 432

Závěr

Struktura mé práce změnila podobu během psaní, kdy jsem si uvědomila, že nejzásadnější vliv na celkový dopad appeasementu měla právě zahraniční politika v době po první světové válce, tedy nejen její důsledky ve 30. letech, ale i krize v jednotlivých zemích během druhé dekády 20. století. Proto jsem pozornost zaměřila rovněž na 20. léta po vzoru mých zdrojů, které se často i monograficky vývojem specifika appeasementu zabývali.

Právě při citování ze zdrojů s všeobecně platnými informacemi nebo s širším kontextem jsem neodkazovala vždy nutně na britské zdroje. Významově se nelišily a monografie často neobsahovaly ucelené obecné informace, které jsou však pro moji práci nutné.

V první kapitole jsem vysvětlila pojem appeasement a jeho vývoj z hlediska historie, věnovala jsem se rovněž pojetí britské diplomacie, pohledu amerického izolacionismu na řešení konfliktů v Evropě, včetně názorů zásadní osoby appeasementu Woodrowa Wilsona a zabývala jsem se názory na model britské diplomacie, který se odlišoval od evropského kontinentálního pojetí, jež jsem srovnáním demonstrovala na konkrétních příkladech. Rovněž jsem zde začlenila i nezbytný historiografický vývoj appeasementu. V podkapitole symboly appeasementu jsem zmínila zásadní dohody, instituce nebo události, které významným způsobem vliv appeasementu podpořily.

Obsáhlou evropskou diplomacii a její krize v meziválečném období a související události jsem stručně zachytila ve druhé kapitole. Důraz jsem především kladla na spojenecké dohody, revizionistické tendence, bolševickou hrozbu, první krize systému kolektivní bezpečnosti, vznik italského fašismu a německého nacismu a do závěru kapitoly jsem zařadila selhání snah „appeaserů“ a vyjednávání s diktátory, které Evropu dovedly do nového světového konfliktu. V této kapitole jsem u konkrétních krizí zdůrazňovala řešení ze strany Británie.

V poslední kapitole jsem zmínila důležité milníky britské domácí politiky, počátky procesu dekolonizace a rozpad Britského impéria, který rovněž souvisel s následky britského appeasementu. Británie ztratila hospodářské prvenství a postupně ztratila i hegemonii jako symbolický konec jedné éry, Velká Británie přišla oficiálně titul „impéria“. To pak vedlo k politice závislé na Spojených státech, která nechtěla působit na evropském kontinentě. Proto ekonomický appeasement hrál ve vrcholné a hlavně pozdní fázi téměř nejvýznamnější roli. Britové si válku nemohli finančně dovolit. Jejich arzenál a armádní vybavení byly v porovnání s nepřítelem horší, než tomu bylo v tomto poměru před první světovou válkou.

Britští historikové nekladou důraz na dopad jednotlivých krizí, ke kterým mají například čeští historikové pejorativnější přístup, protože jde samozřejmě

o národní zájmy. U britských interpretací jsem si všimla snahy odpoutat se od apologetiky, ale rozhodně jsou si vědomi dopadu a nefunkčnosti appeasementu. Shodují se především v tom, že tento přístup měl racionální východisko, které vycházelo z tradice britské diplomacie, že jeho těžiště se nacházelo v morálních, národních a ekonomických otázkách a že tato politika byla silně ovlivněna veřejným míněním.

Nefunkčnost a krátkozrakost této politiky rovněž dosvědčuje i fakt, že k archívům politického dění meziválečné doby se historikové bez cenzury dostali až téměř po půl století. Účel nesvětí prostředky.

Tato práce mi umožnila nahlédnout do politického uvažování. Analýza britských textů, mi pomohla chápat jednání politiků v krizích, protože mi to přiblížilo kontext zájmů a významu veřejného mínění dané doby. Ačkoliv jsem četla někdy téměř obhajoby appeasementu, protože jsem prostudovala alespoň jednoho autora z každého období či školy, které jsem uvedla historiografickém vývoji z úvodu mé práce, každá z těchto publikací mi dala nový obzor. Pokaždé jsem si z knihy odnesla jiný názor, to mi umožnilo se nad tímto tématem zamyslet a mít analytičtější nadhled. Vycházela jsem tak ze vzoru metodologie i téměř současných autorů, kteří také citovali i z těch nejstarších tezí, pokud byly kvalitní.

Zanalyzovala jsem texty britských autorů, které primárně řešily problematičnost pojmu a doplnila jsem související všeobecný historicko-politický kontext meziválečné doby Británie a Evropy.

Británie v období 20. a 30. let se snažila udržet ekonomicky nezávislá, protože Spojené státy zastávali politiku izolacionismu a snažili se pokud to bylo možné oddělit se od řešení konkrétních krizí na evropském kontinentě.

Veřejné mínění hodnotilo nejméně pozitivně morální zásady při rozhodování politiků, které nebylo vždy objektivní. Pokud bychom mluvili například o problému Mnichovské dohody, který se týkalo osudu československého pohraničí, jež si nárokovalo Německo, britská veřejnost se stavěla na stranu Německa. A nemorální byla rovněž i válka, takže veřejný názor vyplýval rovněž z politiky appeasementu. Hlas lidu rozhodoval o setrvání vlády v dalších volbách. Tento všeobecný fakt zmiňuji, protože souvisí s reformou volebního práva, která rozšířila spektrum voličů.

Setrvalý rozklad impéria byl znatelný již na konci 19. století, kdy Británie řešila koloniální krize, které nejen ničily ekonomiku, ale také občané těchto kolonií odmítli spolupracovat ve vojenských akcích, jež se týkaly Británie. Proto můžeme mluvit o kořenech dekolonizace, které vyvrcholily především až po druhé světové válce.

Hospodářské krize po první světové válce a v roce 1929 nepomohly vojensky nepřipravené Británii, která neměla v plánu žádný ozbrojovací program, protože by to finančně neutáhla.

Zahraniční politika měla setrvalý stav neaktivity vůči nastalým krizím především od Rúrské krize. Nikdo nepočítal s tím, že by se Německo dokázalo vzepřít celé Evropě, když bylo v poníženém postavení vůči zemím, které vyhrály v první světové válce. Británie nepřinesla vhodné řešení, pouze čekala. Ekonomické následky této krize se však dotkly všech států. Znehodnocená německá marka kromě chudoby navíc přinesla problém spojený s nereálnou představou o splácení poválečných dluhů, ke kterým se Německo zavázalo po Versailleské mírové konferenci. Proto pomohly Spojené státy, které nejen přinesly nový program pro splácení reparací, ale také finanční injekce pro hospodářsky zdevastované Německo. Po Locarnských úmluvách v roce 1925 se všeobecně uklidnily vzájemné vztahy mezi Francií, Velkou Británií a Německem.

Revizionistické tendence později nahrávaly politice Hitlera, protože k němu tíhly především země utlačované Británií a Francií. Tyto tendence se budily v Itálii, Maďarsku a nespokojené bylo i Rusko, které tyto státy ostrakizovaly, kvůli obavě z bolševismu, který byl pro revizionisticky laděné země rovněž jako možnost zajímavá.

Bolševismus je v mé práci také téma, kterému jsem vyhradila více prostoru, abych naznačila propastný koncept politiky od politiky kapitalistické liberální politiky Britů. Je to rozhodně rovněž jeden z rozhodujících vlivů na rozhodování Británie a hledání řešení konkrétních krizí v globálním měřítku, protože bolševismus se tehdy pokoušel o utopistickou světovou revoluci bolševismu. A právě v Itálii se bolševismus také pokoušel prosadit, ale k moci se dostalo jiné krajně orientované politické hnutí a to fašisté v čele s Benitem Mussolinim, které se také prosadilo také ve Španělsku za podpory Itálie a Německa, ve kterém již kancléřem byl Adolf Hitler. Británie opět projevila svoji neakceschopnost.

Krize v Mandžusku a v Habeši, Společnost národů nedokázala vyřešit sankcemi nebo omezeními, naopak v obou případech se krize vyřešila domluvou a ústupkem ze strany Británie

Po předání moci v Německu Adolfu Hitlerovi v roce 1933 se Německá politika ve vztahu k Británii velmi změnila. Německo vystoupilo ze Společnosti národů, obsadilo demilitarizovanou zónu Porýní a na tento agresivní akt opět Londýn nezareagoval adekvátně, ačkoliv v politickém životě Hitlera hrálo zásadní roli. Ani Anšlus Britové neřešili žádnými sankcemi nebo vojenskou intervencí.

Mnichovská dohoda 1938, kterou se rovněž snažili domluvit s německým diktátorem na podmínkách, jež by ho uspokojili, končí velmi

neslavně, a to okupací Československa. První zásadní rozhodnutí, které nekončí podle domluvených stanov, ale agresivním vojenským zásahem.

V této době se rozdělila vláda na příznivce a odpůrce appeasementu a premiér Neville Chamberlaine dostatečně nekomunikoval s ministerstvem zahraničí, které se ve všem s ním neshodovalo. Následující události, tedy obsazení Polska byly již vyklíčením chaosu a nekomunikace vládních složek při řešení agresivní politiky Hitlera, která vedla k druhé světové válce.

Nelze samozřejmě předvídat, zda by se hrůzy druhé světové války opakovaly i v případě, že by se Británie v rozhodujících chvílích nevyjadřovala v duchu appeasementu. Zpětně však můžeme sledovat vývoj, který ukazuje, jak jedno vedlo k druhému.

Téma je velmi zajímavé a v dnešní době historiky velmi opomíjené, možná právě pro svoji velmi složitou uchopitelnost.

Seznam použitých zkratk

BBC	British Broadcasting Company (dnes British Broadcasting Corporation)
CEDA	Confederación Española de Derechas Autónomas
ČSR	Československá republika
NSDAP	Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei
SdP	Sudetendeutsche Partei
SN	Společnost národů
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
USA	United states of America
VKS	Výbor komunistické strany

Seznam literatury

ADAMOŤÁ, K. a kol.: Politologický slovník, Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2001

BEDNAŘÍK, P. a kol.: Dějiny českých medií od počátku do současnosti, Praha: Grada Publishing, a. s. 2011

DEJMEK, Jindřich: Nenaplněné naděje, Politické a diplomatické vztahy Československa a Velké Británie (1918-1938), Praha: Nakladatelství Karolínium, 2003

DEJMEK, J. a kol.: Zrod nové Evropy, Versailles, St.-Germain, Trianon a dotváření poválečného mírového systému, Historický ústav, Praha 2011

ELLINGER, Jiří: Neville Chamberlaine, od usmířování k válce: britská zahraniční politika, 1937-1940

FABER, David: Mnichov, krize appeasementu 1938, Praha: Bourdon, 2015

GILBERT, Martin: The Roots of Appeasement. New York: RosettaBooks 1966, verze Kindle/E-kniha

GRIFFITHS, M. a O 'CALLAHAN, T.: International relations: The Key concept, Routledge, 2002

JOHN, Miloslav: Září 1938, Olomouc: Vtobia, 2000

JUDD, D.: Impérium, Britská imperiální zkušenost od roku 1765 do současnosti, Praha: Nakladatelství BB art, 1999

KENNEDY, Paul: Strategy and Diplomacy. Great Britain: Fontana Paperbacks, 1983

KISSINGER, Henry: Umění diplomacie, Praha: PROSTOR nakladatelství s. r. o., 1999

MEDLICOTT, The Coming of War in 1939, Londýn: Historical association, 1964

MOODY, T. W. a MARTIN, F. X.: Dějiny Irska, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996

MORGHAN, Kenneth O. a kol.: Dějiny Británie, Praha: Nakladatelství Lidové Noviny, 1999

NÁLEVKA, Vladimír: Světová politika ve 20. století, I. Díl, Praha: Nakladatelství Aleš Skřivan ml., 2000

REIMAN, M. a kol.: Zrod velmoci: Dějiny Sovětského svazu, 1917-1945, Praha: Karolínium, 2013

ROBBINS, Keith: *Appeasement*. Londýn: Basil Blackwell, 1988

ROCK, W. R.: *British Appeasement in the 1930s.*, Londýn: Edward Arnold (Publishers) Ltd, 1977

ROVNÁ, L. a JINDRA, M.: *Dějiny Kanady*, Praha: nakladatelství Lidové noviny, 2000

STRNAD, J. a kol.: *Dějiny Indie*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003

ŠIMEK, M. *O příčině výbuchu I. Světové války s historikem Ivanem Šedivým* (8.3. 2014) [5.2. 2019]. < <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/o-pricinach-vybuchu-i-svetove-valky-s-historikem-ivanem-sedivym/>>.

TAYLOR, A. J. P.: *Příčiny druhé světové války*, Bratislava: Perfekt, 2005, s. 79-80

VALKOUN, J.: *Na cestě k Westminsterskému stautu, Velká Británie, dominia a proměna, Britské impérium v letech 1907–1931*, Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2015

VALKOUN, J.: *Postoj Velké Británie a jejích dominií ke konstitucionálním otázkám v rámci Britského impéria v letech 1917–1931*, dizertační práce, Filozofická fakulta, UK, 2014

VEBER, V.: *Leninova vláda (Rusko 1917-1924)*, Praha: TRITON, 2003

VEBER, V.: *Stalinovo impérium*, Praha: TRITON, 2003

WHEELER-BENNETT, John W.: *Munich, Prologue to Tragedy*, Londýn: Macmillan and co. Ltd, 1948